

Український культурологічний центр
Наукове товариство ім. Шевченка

Володимир Вільнянський

Катя Хом'як: в театрі і житті

Донецьк
Східний Видавничий Дім
2002

ББК 85.334.3 (4 укр) 6-8 Хом'як

Вільнянський В. С.¹

В 46 Катя Хом'як: в театрі і житті. -- Донецьк: Східний видавничий дім, 2002.
-- 96 с.

ISBN 966-7804-46-1

Ця книга -- про життя і творчість Заслуженої артистки України Катерини Петрівни Хом'як. Творчий шлях відомої української майстрині сцени прослідковано за пресою від 50-х років минулого століття. Вміщено інтерв'ю з К. Хом'як, а також відгуки, окремі історії--спогади, оцінки творчого доробку актриси її колегами.

ББК 85.334.3 (4 укр) 6-8 Хом'як

ISBN 966-7804-46-1

© Вільнянський В. С., 2002

© Макет, "Східний видавничий дім", 2002

¹* псевдонім Володимира Стефановича Білецького, професора, доктора наук, директора "Українського культурологічного центру", дійсного члена НТШ.

ЗМІСТ

Витоки

У Львівському театрі музичної комедії

Заньківчанка

В гостях у Каті Петрівни

Слово колегам

Федір Стригун. З роси і води

Богдан Ступка. Якби ви всі знали

Борис Мірус. Яскрава самобутня зірка на небозводі українського театрального мистецтва

Алла Бабенко. Спасибі, що вона така

Олександр Гринько. Актриса рідкісної органіки

Януш Юхницький. Низький земний уклін

Любов Каганова. Катерина Петрівна Хом'як, Катя, Катруся

Таїсія Литвиненко. Катя! Катруся! Катерина!

Євген Федорченко. Завжди радію успіхам цієї прекрасної актриси

Вадим Сікорський. Заслужена артистка України Катерина Петрівна Хом'як

Юрко Брилинський. Її життєве кредо

Вадим Яковенко та Людмила Давидова. Така людина -- чарівниця!

Святослав Максимчук. Моє освідчення К.Хом'як

Богдан Козак. Актриса за покликанням

Григорій Шумейко. Скромна обраниця театральної музи з великим ім'ям -- Катерина!

Юліан Турчин. Самобутній талант

Євген Бондаренко. Широта акторської палітри

Мирон Кипріян. Катерина Хом'як - Катруся! Катя! Катька!

В театрі і житті (фотоальбом)

ВИТОКИ

Кожна людина несе в собі "сіль землі", ту часточку рідного дому, рідного краю, де вперше побачила світ, де почула мамині колискові, де бігала босоніж, де зростала і де вперше відчула своє ество, наповнилася молодечими прагненнями і наснагою, енергією життя.

Катя Петрівна Хом'як народилася в співучому, легендарному і героїчному краї України - на землях славного Запорожжя. Тут все просякнута українською старовиною -- поряд славна і загадкова Хортиця, яка несе на собі знак минулого ще з часів княжої України-Руси, Славути-Дніпро - сама сила і краса матінки Природи, а навкруги - безкраї як море степи, степи і могили часів скіфів, антив, трипілля. А ще - родючі чорноземи, про які говорять, що на них суху палицю встроми - розквітне, ще - доброзичливі, щирі, працьовиті люди, які пам'ятають і пильно бережуть пам'ять про своїх "великих прадідів". Ось таке воно - Запорожжя.

Рідне містечко Каті Петрівни, де досі стоїть батьківська хата, - Вільнянськ (колишня Софіївка), що на річці Вільнянка (назва від слова "воля" - по берегах річки селилися вільні люди - козаки), неподалік сучасного Запоріжжя. Батько -- Петро Тар'яник, родом з Харківщини, знаний майстер-металіст місцевого заводу, винахідник, фахові пропозиції якого навіть дозволили відмовитися від експорту дорогої німецької продукції і перейти на вітчизняну технологію обробки металу. Мама - Настя Кравченко - місцева, з с. Кривобокове. В сім'ї росло 8 дітей - 3 хлопців і 5 дівчат.

Дитинство і юність Каті Петрівни - як у всіх, хто народився у 20-х роках. Зовсім нещодавно відгрімилі буремні роки двох революцій, громадянської війни. Не пощадили запорізьку землю, як і всі інші на Великій Україні, голодні 30-і. І саме у той сумнознаний важкий 33-й мати Настя Сергіївна до своїх 6-х дітей узяла в сім'ю ще двох з дитбудинку. Пожаліла, бо пропадали діти. А вдома ділила на купки крихти, які збирала жінка-продавець, ріжучи в хлібному паляниці на картки. На тих крихтах та на своїх заробітках (працювали всі: хто на місцевому заводі, хто на городі і в саду - тій частці свого господарства, яку вдалося вберегти) і вижили. Та не так сталося з ріднею в селі, де радянська хлібозаготівля вимела все до зернини...

Зараз сестри: Катя, старша - Ніна, що живе у Запоріжжі, і молодша - Ганна, яка й досі доглядає батьківську садибу у Вільнянську, - при зустрічі згадують ті часи, важкі, навіть страшні, які вдалося пережити якимсь чудом. Згадують і "класичний" родинний анекдот, коли на запитання старшого брата "Ким же ти будеш?" п'ятирічна Катруся раптом відповіла: "Акисою".

- Ніби й не було звідки взятися у звичайній сім'ї акторській мрії, - згадує Катя Петрівна, - але мама Настя, яка була така життєрадісна, життєлюбна, гарно співала, танцювала, навіть у похилому віці відвідувала хор ветеранів заводу ім. Шевченка в тодішній Софіївці. Старший брат - Василь Тар'яник був

кінорежисером-документалістом, середній - Микола мав чудовий голос, співав у самодіяльному театрі партію Петра з "Наталки Полтавки". Співочими були й сестри - Ганна, Надія, Ніна. Надія, яка мала гарне меццо, навіть виграла тодішні регіональні співочі конкурси, співала у джазі, а молодший брат - Петро тривалий час працював актором і адміністратором у театрі ім. М.Заньковецької. Уся родина була схильною до мистецтва, обдарованою, щось, мабуть, і мені дісталось, хоча мій вибір для всіх удома був несподіванкою.

Свій перший крок до акторської мрії Катруся робить після закінчення восьмого класу - в 1939-у при "страшенному" конкурсі вступає до Дніпропетровського театрального училища. Мала завзяття, бо свій (домашній) театральний авторитет - Петро все кепкував, маючи на увазі малий зріст вчорашньої восьмикласниці: "Ну яка з тебе актриса?!". Його не переконав ні вступ Каті до училища, ні перша успішна роль - Джульєтти в театральній студії училища.

Друга світова війна 1941-45 рр., звичайно, все всім перебила... Вже після війни молода акторка пройшла перегляд до Запорізького театру. А в 1945-у поїхала до брата Петра у Львів і...там залишилася на все життя.

У Львівському театрі музичної комедії

Львів 1945-го суттєво різнився від іншої України. Він пам'ятав не тільки нещодавні німецькі, але й цісарські та польські часи. Багатомовний (на вулицях звучали українська, польська, російська та ін.), різноконфесійний (православна, греко-католицька, католицька, вірменська та ін. християнські церкви), з великими культурними надбаннями, традиціями освіти, науки (перший в Україні університет - засновано в 1661, перша українська академічна організація - наукове товариство ім. Шевченка, 1873), з глибоко, віками вкоріненими патріотичними традиціями Львів був нашим своєрідним "вікном у Європу". Тут жили і творили І.Вільде, А.Шмигельський, С.Людкевич, А.Кос-Анатольський, М.Скорик, М.Грушевський, О.Криса, А.Манастирський та багато інших відомих діячів літератури, науки та мистецтва. А архітектура давнього "міста Лева"! "Це ж Флоренція, справжня Флоренція!" - в захваті вигукнув відомий український архітектор Дм.Чечулін (1901, Шостка - 1981, Москва), приїхавши у Львів. Максим Тадейович Рильський у 1950-у писав про Львів:

... Золотою мовою
Знов говориш ти,
Мовою Франковою
В світ кладеш мости!

Львів здавна славився як театральне місто. У 17 ст. тут виник шкільний театр - такі театри діяли при навчальних закладах Європи в епоху пізнього середньовіччя, Ренесансу та бароко. З 1776 р. у Львові постійно працював міський театр. З 1864 діяв "Руський (український) народний театр". У 1900

відкрито Великий театр. У 1927-28 - Театр ім. І. Котляревського, 1925-39 - Театр ім. І.Тобілевича. З 18 ст. тут розвивалося концертне життя, в 1838 утворене Галицьке музичне товариство, діяли українські музично-хорові товариства "Торбан"(1870), "Боян"(1890). У 1902 р. у Львові було створено філармонію, у 1903 - Союз співацьких і музичних товариств (з 1907 - музичне товариство ім. М.Лисенка) і Вищий музичний інститут. У 1939 створено державну філармонію з симфонічним оркестром і капелою "Трембіта". У 1947 - театр музичної комедії.

Не дивно, що Львів - ця історична столиця Західної України - вабив, манив до себе людей творчих, наснажував, обіцяв небайдужого і вимогливого європейського глядача, а для талантів - обіцяв ще кар'єру й славу.

І немає нічого дивного в тому, що Катя Петрівна стає актрисою Львівського (нині Одеського) театру оперети. Живий темперамент у молодій актриси поєднувався з великою сценічною привабливістю, до того ж вона мала хороші вокальні дані, добре рухалася, танцювала. Ці якості схвально відзначала й критика (напр., в статті З.Смоктія, "Львовская правда", 1952) .

Працювала разом з Михайлом Водяним (хто його зараз не знає!), з відомим актором Доміаном Козачковським, який завжди допомагав талановитій Каті. Тільки в опереті "Поряд із тобою" об'їхали чи не всі міста і містечка Західної України. "Колектив був молодий, задерикуватий, всі у будь-яку хвилину ладні були пожартувати хоч із себе, хоч з іншого. Усім вигадали імена, прізвиська. Як стала тоді "Білочкою", то й досі..." -- згадує Катя Петрівна.

Сім років як один день пролетіли в театрі оперети. Життя, як колесо, калейдоскоп подій, вирує, нуртує, рветься вперед. Коло нових знайомств, нових вражень - репетиції, вистави, оплески, сезон за сезоном нові ролі, все цікавіша робота, і гастролі, гастролі - нові міста, готелі, нові театральні майданчики, будинки культури, а в селах - просто неба. І за всім тим - робота, набуття досвіду, нових друзів, порадників, колег.

Так би воно, напевно, все і йшло ще немало років, якби восени далекого 1953-го Львівський театр оперети раптом не переїздив (у ті часи це часто практикувалося) до Одеси. Що робити? Звичайно - їхати. Де театр, там і актори. Але ще є і сім'я. Роман Хом'як - чоловік Каті Петрівни категорично відмовився кидати рідний Львів. Нічого робити - залишилася у Львові, а театр поїхав...

ЗАНЬКІВЧАНКА

І все спочатку! Молода, але вже знана акторка мусила шукати роботу. Тоді про заньківчанську сцену навіть не мріяла. То був завжди театр академічний, статечний, таланти просто недосяжні. А Катруся ж - з театру оперети - інший стиль, інший почерк, інші виміри...

Пам'ятаючи колишні поради брата Петра, вирішила спробувати себе в ТЮГу. Подала заяву і вже власне увійшла до акторської трупі Львівського ТЮГу, але випадково (ось вам сила випадковостей!) в управлінні культури Катю зустрів Іван Смоктьї, тодішній директор театру ім. М.Заньковецької. Його реакція була однозначною: "Чому ж не до нас? Я знаю, що ви - актриса. Приходьте завтра!". Катя Хом'як успішно проходить перегляд художньої ради і з 1 січня 1954 року стає заньківчанкою.

Але кому багато дано, з того багато й питається. Актор академічного театру в Україні - то завжди був і є високий статус, високий рівень і така ж відповідальність. Це сьогодні, коли за спиною у Каті Хом'як десятиліття і десятиліття праці і перемог, сотні ролей, коли є непересічний досвід, нарешті ім'я в національному театрі, - сьогодні легше оглядати і оцінювати пройдений шлях. А тоді, на початках, серед знаних колег ой як було не просто...

Головне, що одразу привернуло до Катерини Хом'як увагу режисерів і симпатії глядача, - це її акторська органіка, безпомилкове відчуття сценічної правди, щирість. Ці якості найперше відзначала критика, схвально оцінюючи такі роботи актриси, як: Моніка ("І один у полі воїн" Дольд-Михайлика), Марія Шапіга ("Дівчата нашої країни" Микитенка), Ліля ("Дочка прокурора" Яновського), Наташа ("Веселка" Зарудного), Олена ("Антеї" Зарудного), Надія Іванівна ("Рим-17, до запитання", Зарудного), Розарія ("Моя сім'я" Едуардо-де-Філіппо), Регана ("Король Лір" Шекспіра), Ірина ("Шануй батька свого" Лаврентьєва), Леся ("Човен хитається" Галана), Норма Фансі ("Під золотим орлом" Галана) та багато інших.

Але зазначимо, що то були дуже непрості часи як для нашого народу, так і для національного театру. Театральний критик радянських часів, кандидат філологічних наук Ф.Неборячок у "Радянській культурі" в 1955 році пише: "Актриса К.Хом'як проникливо, з душею грає роль Лесі. Але, на нашу думку, цей образ трактується режисером не зовсім відповідно до авторського задуму (Ярослава Галана - В.В.). Образ Лесі правильніше було б трактувати так, щоб він у глядача не тільки викликав жаль до цієї знівченої дівчини, але й показував, як згубно впливає це прогниле, мертвотне середовище навіть на здоровий, незіпсований організм". Загалом, як бачимо, подобається критику гра молодій акторки, але, бач, режисер (та, мабуть, і актори) щось не зовсім таки так як треба передають задум Я.Галана - розвінчувати "прогниле, мертвотне" середовище "українських націоналістів". Що ж, ці оцінки критиків - данина часу, і сьогодні вони не можуть сприйматися без усмішки. Але все ж віддамо належне і режисеру, і акторам - в суворі 50-і вони мали сміливість ставити на сцені теплі людські образи, які чомусь (!) не затьмарювалися впливом "патріотів", чи то пак, "націоналістів" (лапки - згаданого критика).

Про К.Хом'як у ролі Лесі в ті часи писали й інші театральні критики. Так, у розлогії, ґрунтовній статті Б.Дудкевича у "Вільній Україні" (1954), присвяченій виставі "Човен хитається" Я.Галана на сцені театру ім. М.Заньковецької,

зустрічаємо рядки: "Актриса К.Хом'як добре передає роздвоєність почуттів Лесі - секретарки Помикевича, яка мріє про особисте щастя і тихе життя, але одночасно не заперечує проти використання її у злочинних махінаціях Дзуня і Помикевича".

Нашій героїні - К.Хом'як таланило на добрих журналістів, увагою яких вона не була обділена ще й в молодості. Ось у "Вільній Україні" 1959 року в рубриці "Творчість молодих" зустрічаємо розлогу статтю Олени Плаушевської "Катерина Хом'як". "Великі сірі очі дивляться на вас то зухвало, з викликом, то з якимось дивним виразом, ніби запитуючи про щось, то з ледве прихованою ніжністю або щирою радістю. І від цих променистих очей сяйво розливається по всьому обличчю дівчини, надаючи їй особливої принади. Перед нами - молода актриса театру ім.М.Заньковецької - Катерина Петрівна Хом'як в одній із своїх найбільш вдалих ролей - Розарії Стільяно у виставі "Моя сім'я". К.Хом'як вдалося довести до глядача суперечність між зовнішньою зухвалістю і безсоромністю Розарії та її глибоко прихованою внутрішньою чистотою і великою любов'ю до своїх рідних. На початку п'єси перед нами, здається, вкрай розбещене, нахабне дівчисько, яке кидає виклик всьому оточуючому, всім моральним та етичним нормам і традиціям, нікого не любити і не цінувати по-справжньому. Але ось Розарія стає непоміченим свідком суперечки між батьками. З яким напруженням, з яким зосередженим обличчям слухає Розарія-Хом'як гіркі і пристрасні слова батька про розклад і безладдя в родині! Великі очі не відриваються від обличчя схвильованого Стільяно, і саме цей напружений, серйозний погляд, неприхована тривога, з якою Розарія дивиться вслід батькові, вперше відкривають іншу, чистішу сторону її вдачі і глибше, ніж вона вдає прилюдно, почуття до батька. З привабливою щирістю та ліризмом проводить актриса останню дію. Її схвильована розповідь батькові про муки і мрії чесної дівчини, якою вона залишилася й досі, про гірку образу від коханого, який щойно став її чоловіком, - це справжній крик душі, що прагне вибратися з бруду і розкладу дійсності. Головне враження, яке справляє тепер Розарія-Хом'як, на що спрямована інтонація, міміка актриси, що залишається в пам'яті глядача як основна риса героїні, - це чистота. Чистота і ліризм, що прорвалися з-під удаваної оболонки розбещеності і зухвалості, Катерина Хом'як відтворила це тонко і переконливо...

Можна навести чимало творчих удач артистки. Це хлопчик-сирота Васько у виставі "Вітер у Затишному", Ліля Чуйко - "Дочка прокурора", Катя Сорокіна - "В добрий час", секретарка Леся - "Човен хитається". Катерина Хом'як приваблює глядача щирістю, невимушеною і скромною манерою триматись, сценічною принадливістю".

Погодьтеся, не кожна акторка в роки свого становлення і зростання має таку пресу. Наостанок же в своїй статті Олена Плаушевська як би зазирає у майбутнє: "Катерина Петрівна зберегла хорошу людську душу, акторські здібності і велику, справжню любов до театру. Все це в поєднанні з наполегливою працею разом з вимогливим і уважним режисером, не може не

привести до великих творчих досягнень". Браво, Олено, воістину, як ми побачимо далі, так і сталося!

Разом з Оленою Плаушевською талант молоді актриси розгледіли й інші критики. Так, О.Подчекаєв у "Вільній Україні" 17 березня 1959 р. пише: "Від початку і до кінця щиро і невимушено проводить роль хлопчика Васька К.Хом'як". В газеті "Советское Закарпатьє" від 22 липня 1959 року театральний оглядач П.Алексєєв після аналізу виконання К.Хом'як ролі Розарії резюмує: "Артистка грає роль чудово". Газета "Ленінська молодь" у статті "Сергій чи Марко" (1959) про виставу "Якщо ти любиш..." пише: "Найбільше запам'ятовуються чітко окреслені, начебто вирізьблені, образи Саливона Дійниці і простої сільської дівчини Моті.... Мотя - К. Хом'як не тільки щира, проста і безпосередня натура. Вона вміє постояти за себе, захистити свої погляди і переконання. Оце її миле заїкання (неперебільшене, а цілком природне) надає образу Моті своєрідної чарівності". В статті "Два спектакля заньковчан" ("Советская Кубань", 17 червня 1961 року) М.Ошеровський, заслужений артист РРФСР, головний режисер Краснодарського театру музкомедії, аж двічі відзначає Катю Хом'як: у виставі "Чужий дім": "Большое впечатление оставляет артистка К.Хомяк в роли больной и запуганной девочки Тони. Исполнительница сумела убедительно передать переход своей героини от одного душевного состояния к другому, показать, как затравленная Тоня обретает счастье с любимившим ее человеком. Вот почему так радостно воспринимают зрители ее уход с Федором из дома Щупака..."; у виставі "Якщо ти любиш...": "Особенно ярко играют свои роли заслуженный артист УССР В.Аркушенко (Степан) и артистка К.Хомяк (Мотя). Судя по спектаклю "Если ты любишь...", театр им. Заньковецкой имеет замечательную молодежь, которая в тесном содружестве с опытными мастерами сцены способна решать сложные творческие задачи". І майже тими ж словами (чудова, просто таки дивовижна кореляція думки!) на початку 60-х театральний оглядач Г.Дорофєєва пише в статті про естонські гастролі театру: "Молодежь театра не отстает от "стариков". Тут что ни персонаж, то запоминающийся характер. Девчонку-непоседу спортсменку Наташу хорошо играет Екатерина Хомяк... Наташа - не единственная ее большая роль. Екатерина Хомяк играет дочь прокурора в одноименной пьесе Яновского, Ярину в молодежном спектакле "Черный змей" и даже пожилую домработницу в новой комедии Корнейчука "Когда улыбаются звезды". Способная молодежь Львовского театра работает с увлечением, охотно учится у старшего поколения актеров, дерзает".

Доробок Каті Хом'як вже далекого 1960-го було поціновано на державному рівні - вона була нагороджена медаллю "За трудову відзнаку".

І знову Олена Плаушевська, тепер вже доцент Чернівецького університету, у "Радянській Буковині" 5 жовтня 1965 року відзначає Катю Хом'як у виставі "З коханням не жартують" на чернівецькій сцені: "Артистка К.Хом'як створює привабливий образ Леонори, молодшої доньки старого дона Педро. Вдало проводить вона сцену виправдовування: перед лицем розгніваного батька Леонора спочатку майже втрачає дар мови, а потім з якоюсь одчайдушністю

починає звалювати власну провину на приголомшену таким зухвальством Беатрису. Схвалення глядачів викликає епізод, коли Леонора-Хом'як, несподівано уздрівши батька, який підслуховує їх, раптово змінює ліричний тон любовного освідчення на викривальний та осудливий, копіюючи Беатрису і трохи кепкуючи з неї".

Оглядач А.Мацкевич у "Львовской правде" від 14 березня 1967 року зазначає, що актори В.Максименко, В.Полінська, В.Данченко, В.Розстальний, К.Хом'як "створюють живі людські характери".

"П'ятдесят тисяч чернігівців побували на спектаклях Львівського театру. З усіх куточків області їхали на побачення з мистецтвом люди праці. Виїздили і заньківчани в міста і села області. Щорс, Мена, Прилуки, Ніжин, Чермер, Вересоч, Ріпки, Ладан, Городня, Бобровиця... І всюди їх тепло зустрічали... А особливо в Заньках, де народилася прославлена Марія Заньковецька".

"Деснянська правда", 1969

В міру того як зростала майстерність, у Катерини Хом'як виявлялися такі риси її обдарування, як, з одного боку, тонке відчуття природи комедійного жанру, а з іншого - поглиблення драматичного начала. Так, вона блискуче грає Теклю ("Доки сонце зійде, роса очі виїсть" Кропивницького), Фіму ("Діти сонця" Горького), Марину ("Гріх і покаєння" Карпенка-Карого), Палажку ("В степах України" Корнійчука), а водночас - Поліну Андріївну ("Чайка" Чехова), Настю ("Третя патетична" Погодіна), Ольгу ("Тил" Зарудного), Катерину ("І змовкли птахи" Шамякіна).

І знову - прекрасна преса. Газета "Львовская правда" 23 лютого 1972 року в статті "Продолжение знакомства" ("В степах України" Корнійчука на сцені театру ім.М.Заньковецької), зокрема, пише: "Четкие, во многом различные характеры своих героинь сумели раскрыть К.Хомяк и Г.Шайда (Палажка Часнык и Параска Галушка)... К.Хомяк ровно, тепло и точно играет свою роль". Газета "Ростовская неделя" в гастрольний сезон 1973 року вміщує як рекламу театру фото зі сцени спектакля "В степах України" з Часником (В.Розстальний) та Палажкою (К.Хом'як).

Віковий перехід, болісний для кожної актриси, для Каті Хом'як пройшов легко. В ролях іншого вікового плану вона виявила майстерність, щасливо поєднану з юною ширістю і безпосередністю. Створювані нею образи набули соціальної визначеності, гостроти і виразності. Це Побожна ("Моє слово" Стефаніка), це Катерина ("Сестри Річинські" І.Вільде та Б.Антківа) - роль, за яку актриса нагороджена дипломом II ступеня на всесоюзному огляді 1970 року та іменним годинником.

Театр у ці роки все активніше починає виходити на телеекран.

А ще були у Каті Хом'як: Ганна Дзвонар ("Восени, коли зацвіла яблуня" Верещака), Марина Іванівна ("Головний екзамєн" Шамякіна), Федора ("Під високими зорями" Зарудного), Надія ("Мої надії" Шатрова), Ганна ("Безталанна" Карпенка-Карого), Мати ("Рисове зерно" Андре Ніколаї), Тарасівна ("Народний малахій" Куліша), Павучиха ("Вічний раб" Шевчука), Селія ("Тригрошова опера" Брехта), Пульферія ("Брехня" Винниченка), Мар'яна ("Персональна справа" Штейна), Берта ("Геда Габлер" Ібсена), Катерина ("Пора жовтого листя" Зарудного), Пані Катерина ("Тріумфальна жінка" Ковалика), Ануш ("Ханума" Цагареллі), Шанель ("Вісім закоханих жінок" Тома), Тітка Івони ("Івона, принцеса Бургундська" Домбровича) та ін.

"На зустріч з артистами театру ім. М.Заньковецької прийшло багато трудівників львівського заводу "Електрон". Вистави заньківчан добре відомі багатьом телевізійникам. А ось почути живе слово майстрів сцени тут, безпосередньо на виробництві, - це цікавіше. З великою увагою й інтересом сприйняли уривки з вистав "Моє слово", "Шторм", в яких взяли участь М.Гринько, К.Хом'як, Н.Доценко".

"Робітнича трибуна", 1974

Погортаємо ще газети минулих років. Ось велика стаття "Білочка. Катя Петрівна" львівської журналістки Мирослави Оверчук. У вересні 1998 року вона дає такі оцінки творчості К.Хом'як: "...на сцені вона природна і невідворотна, як пора року, і разом з тим сама знає межі. Рідкісна властивість ніколи не займати чужого місця, тільки своє! ...Ніколи, за жодних обставин вона не відмовлялася і не уникала ролі". І далі: "Мабуть, у Катерини Петрівни рідкісний вид таланту - розумний талант. Не награвши нічого в житті, не шукаючи протекцій, покладаючись лише на свої можливості та працю, він завжди дає стабільний результат. У світі тиражованих ідей та почуттів, де навіть продукцію комп'ютерів сміють називати творчістю, кожна її роль - це ручна робота".

Звісно, краще робити будь-яку роль від початку, поступово всотуючись, уживаючись в роль. Але в житті буває по-іншому. Скажімо, якщо роль до цього грав відомий актор, створив своє бачення образу, інколи навіть роль, заради якої публіка йшла на виставу, і раптом щось сталося, треба підміна. То тоді новий актор виявляється у дуже скрутному становищі. Або він грає не гірше, або (що буває дуже рідко!) перевершує попереднього відомого майстра. Тоді вистава ще довго живе, правда, в уже дещо інших вимірах. Було таке не раз і в творчій біографії Каті Петрівни. Вона перейняла роль Марини від артистки Галини Опанасенко ("Гріх і покаєння" Карпенка-Карого). І ще 15 років приймала шалені оплески по всій Україні. В іншій виставі - "Дочка прокурора" Яновського головна виконавиця ролі Любов Каганова стає мамою. Треба підміна. Виручає знову ж таки К.Хом'як - і знову аншлаг! У "Сестрах Річинських" Вільде та Антківа Катя Петрівна перебрала найголовнішу роль - Олени Річинської від неповторної Надії Доценко. Як оцінює нову виконавицю

публіка, критики. Процитуємо вже згадану Мирославу Оверчук: "...улюблена в Галичині, добре знана в Україні новітня класика одержала нове дихання, пронизливу безборонність, особливу жіночу м'якість і теплоту нової пані Річинської". А сама Катя Петрівна казала, маючи на увазі роль Олени Річинської: "Коли я відчуваю м'якість, делікатність, лірику персонажа, у мене душа співає".

Але спершу (з 1969 року) Катя Хом'як грала у "Сестрах Річинських" іншу роль - Катерини. І робила те разів 500. Ось що писала в рік постановки вистави у театрі ім. М.Заньковецької львівська преса (театральний оглядач Леонід Серпилін): "Найбільш довершеним сценічним образом серед сестер Річинських, на наш погляд, є у виставі найстарша - Катруся, роль якої виконує К.Хом'як. Насамперед артистка подбала про те, щоб надати Катрусі життєвої вірогідності, показати її звичайною галицькою дівчиною з усіма притаманними їй рисами - манерою поведінки, інтонаціями мови тощо. Все це артистка відтворює настільки точно (згадаймо на хвилю - що Катя Хом'як уроджена запоріжчанка, степовичка - В.В.), що коли ви дивитеся на її Катрусю, вам починає здаватися, ніби ви десь бачили цю дівчину - в Коломиї чи Снятині, в Сокалі чи, може, в Дрогобичі. Та поступово за цією звичайною, навіть до буденності, зовнішністю вимальовується внутрішнє обличчя Катрусі - потворне обличчя викінченої негідниці. Нема в неї ні моральних принципів, ні бодай елементарної порядності. Все можна, все дозволено, аби було зручно й вигідно. Її аніскільки не бентежить доля матері, сестер, єдина її мета - вирватися з цього дому, над яким нависли чорні хмари, й влаштувати своє життя. Як знаряддя для здійснення своїх егоїстичних намірів вона облюбувала доктора Безбородька - людину грубу, прямолінійно брутальну, але з "перспективами". Щоб "заволодіти" Безбородьком, до якого вона, до речі, не відчуває нічого, крім глибокого презирства, Катруся ладна на все, навіть принести в жертву своїй меті дівочу честь сестри. Актриса веде свою роль дуже м'яко, тактовно, вона не викриває, не картає своєї Катрусі, вона просто показує нам її справжню суть".

"Достовірно і соковито" зіграла в "Сестрах Річинських" Катя Хом'як і на думку донської оглядачки Лариси Іваненко ("Вечерний Ростов" від 27 липня 1973). "Хорошу критику" має Катя Хом'як по своєму доробку у "Сестрах" і в іншій пресі - скажімо, газетах "Вільна Україна" (1968), "Деснянська правда" (1969, Василь Півторадні), "Советская Кубань" (1973, Н.Михайлов), "Радянська Волинь" (1978, Р.Федорук).

"Найвизначніша риса Катерини Хом'як - безпосередність. Безпосередність активна, простодушна. Вона здатна дивуватися на сцені, і здивування це таке заразливе, що до найпростішої речі починаєш придивлятися..."

"Вільна Україна", листопад 1977

... І прийшов 1972-й рік - рік офіційного, державного визнання великого, непересічного внеску Катерини Петрівни Хом'як в українське театральне мистецтво. З тексту Указу Президії Верховної Ради:

**"УКАЗ ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ
УКРАЇНСЬКОЇ РСР**

**Про присудження артистам Львівського державного академічного
українського драматичного
театру імені М.Заньковецької
почесних звань Української РСР**

За заслуги у розвитку українського театального мистецтва присвоїти почесне
звання

ЗАСЛУЖЕНОГО АРТИСТА УКРАЇНСЬКОЇ РСР

**Хом'як Катерині Петрівні -
актору театру.**

Голова Президії Верховної Ради
Української РСР
І.ГРУШЕЦЬКИЙ
Секретар Президії Верховної Ради
Української РСР
Я.КОЛОТУХА
м. Київ, 26 жовтня 1972 року".

Високе звання, велика пошана - за велику працю. Разом з Катею Хом'як почесне звання заслуженого артиста України одержують її колеги Лариса Кадирова та Аркадій Тимошенко, звання народного артиста - Володимир Максименко та Віра Полінська. Це, звичайно, подія в житті кожного актора, це - етап життя, певний вододіл у творчості якого, - як і будь-якого іншого визнання, - несвідомо чекаєш, приймаєш з вдячністю та розумінням відповідальності моменту - бо вже надалі треба кождень, кожду хвилину, в кожній ролі, кожним елементом своєї роботи підтверджувати те високе звання МАЙСТРА сцени.

Сама Катя Петрівна, згадуючи про ті часи говорить, що присвоєння звання відтягували - бо вона не хотіла вступати до лав КІРС... А загалом акторам дуже потрібна моральна підтримка. Коли її немає - дуже важко.

...З приходом нової доби - так давно сподіваної нової України, прийшли нові ролі, нова робота, нові можливості для творчості. Але східна мудрість правильно говорить про те, що особливо важко жити людині (особливо,

додам, творчій людині) "в епоху перемін". Театр ім. М.Заньковецької, його актори попри скруту, прикрість окремих ситуацій, пов'язаних з економічними негараздами, продовжують виконувати свою роботу, свою благородну місію. Театральні критики, глядачі, преса високо поцінують цю роботу, зокрема творчість Каті Хом'як, про що свідчить ряд публікацій - "Високий замок", 15 вересня 1998; "За вільну Україну" 26 березня 1998; "Дніпровські вогні", 26 грудня 1998; "Молода Галичина", 17 лютого 2000, "Високий замок", 27 листопада 2002.

14 жовтня 2002 року К. Хом'як нагороджено почесною відзнакою Міністерства культури і мистецтв України "За багаторічну плідну працю в галузі культури".

Сьогодні для Катерини Петрівни Хом'як неможливого в акторській роботі практично немає. Як влучно написала М.Оверчук у газеті "За вільну Україну" 26 березня 1998 року, "Катерина Хом'як - ... з покоління, якому нема потреби "зберігати традиції", вони самі - традиція. Вона працює поряд з молоддю, і бачити її роботу завжди насолода".

В ГОСТЯХ У КАТІ ПЕТРІВНИ

Без живої розмови з Катериною Петрівною Хом'як наша розповідь про неї, її творчість була б неповною. Катя Петрівна радо погодилася зустрітися, запросила до себе додому на філіжанку кави.

Помешкання пані Каті ошатне й світле, кімнати вбрані в староевропейському стилі (чимось схожі на музей) - на стінах безліч великоформатних і менших фоторолей, які зіграла Катя Петрівна, поряд - освячені іконки, ще поряд - сімейні фото, фотопортрети синів, книжкова шафа. А посеред просторої вітальні - стіл, де вже ароматно пашіла кава.

Розмовляти з Катею Петрівною легко й дуже цікаво. Вона вміє створити дружню атмосферу, тому почувашся розкуто, невимушено, розмова плине сама собою як ріка по долині.

- Катю Петрівно, коли я працював над початком цієї розповіді, то переглянув старі газети і найменше знайшов інформації про відтинок часу, коли ви працювали в театрі оперети. То ж давайте почнемо розмову саме про той час.

- В опереті, де я працювала в 1945-53 рр., був дуже молодий колектив - балет, хор, актори -- Євгенія Демська, Михайло Водяний, Вольський..., молодий режисер Ізакім Гріншпун, який дуже багато з ними працював, власне зробив їх акторами. Час є час, але й сьогодні пам'ятаю актрису Бухаріну - чудесну характерну актрису, Дем'яна (Доміана) Івановича Козачковського - і як актора, і як режисера. Грали багато, - бувало по три вистави на день, - вистави йшли як сеанси кіно. Але молодість є молодість - вона не стомлюється.

Особливо публіка любила оперети "Сільва", "Циганський барон", "Роз-Марі", "Рубінове кільце", "Аршин-Мал-Алан", "Баядерка", п'єси Кальмана, інші.

Театр оперети - то взагалі веселий театр. І в своїх діях - неординарний. На гастролях у якомусь місті ми (чоловік з 20), наприклад, могли пройтися танцем, полонезом по площі, просторій крамниці.

- Як цікаво! Це ж така прекрасна і оригінальна реклама театру в новому місті гастролей.

- Так, звичайно. Назавтра вже півміста говорило про театр. Вночі, після вистави, ми часто йшли великим веселим гуртом по місту. І бувало не зразу до готелю, а на річку - купатися під місячним сяйвом. Все було так романтично, весело.

І мені було дуже шкода, коли театр оперети переїхав до Одеси. А я не поїхала. Мій чоловік Роман сказав, що з рідного Львова нікуди не поїде, бо тут народився, тут рідні, друзі, тут його душа.

Вже згодом я зрозуміла, що то добре, що залишилася у Львові, а не пов'язала себе на все життя з оперетою. Бо в опереті я б не змогла грати центральні ролі, бо у мене голос - меццо, тобто більш низький, і центральні ролі з сопрано - не мої. Вже в театрі ім. М.Заньковецької я зрозуміла, що саме це - моє. Що оперета - це тільки етап мого життя, а драматичний театр - це на все життя.

- Катерино Петрівно, розкажіть про свої ролі, з чого починалося, чи були (і є) любимі й нелюбимі ролі, як взагалі ви працюєте над роллю, як матеріалізуєте образ, в чому секрет творчого процесу? Отже - ролі.

- Якщо взяти загалом, то в моїй творчій біографії було понад 150 різноманітних ролей. І перша роль в театрі ім. М.Заньковецької - то дівчинка-школярка Наташа з "Під покрівлею нашого дому". Далі була Леся в "Човен хитається" (режисер О.Ріпко). Потім, пригадую, я грала у виставах Я.Галана американську розвідницю. Це - перші ролі.

Нелюбимих ролей немає. Але є найлюбиміші. Одна з них, для мене - роль Палажки "В степах України". Тут, до речі, у мене були чудові партнери - актори Віталій Розстальний, а потім Борис Мірус. Особливо глядачу подобалась пара Розстальний (Часник) - Хом'як (Палажка). Може, й тому, що він дуже високий, а я маленька - навіть не діставала йому до плеча. Взагалі пара Часник-Палажка дуже тепло сприймалася глядачем.

Любила я роль Анелі у виставі "Дами і гусари" - там у нас був прекрасний дует з Богданом Ступкою. Дуже вдала роль Насті у "Третій патетичній" за Погодіним, яку зіграла експромтом. Хороша робота була у виставі "І один у полі воїн" за Дольд-Михайликом - тут я грала Моніку.

Пригадую роль матері Лукаша - "Лісова пісня". Хороша роль. Подобалася роль в новелі "Побожна" В.Стефаніка, Теклі - "Доки сонце зійде, роса очі виїсть" М.Кропивницького, багато інших. Я люблю характерні ролі. І ще, як, може, це не дивно, - короткі, малі ролі. Це досить своєрідні і досить складні ролі. За малий проміжок часу, що перебуває твій персонаж на сцені, може, там у 20-30 словах ролі ти мусиш показати глядачу, що то за людина, щоб глядач зрозумів образ, характер людини, те, чим вона живе. Скажімо, ось у мене дуже мало слів у ролі шинкарки в "Гайдамаках", але я її зробила, як то кажуть, "люкс". І то я кажу чесно. Ніколи не розумію тих, хто говорить про роль: "Там нічого грати". В епізоді, в малій ролі є що грати, треба знайти образ.

- А як народжується роль, як вона визріває, як кристалізується, огранюється, матеріалізується, якщо можна так сказати?

- Це все дуже індивідуально. Кожен працює по-своєму. Один актор приходиться додому, просто вчить текст, а потім вже на сцені шукає, як краще той текст втілити. А от той же Володимир Данченко, з якого ми всі брали приклад, до останнього ходив з аркушами ролі. Вже завтра прем'єра, а він ще ходив з текстом, заглядав у нього, говорив слова ролі - знову заглядав, знову говорив - і все те на якихось напівтонах, щось собі обдумував - в цій манері партнерам було важко з ним працювати. Бо партнер вимагає вже віддачі, а він ще в пошуку. Але коли В.Данченко виходив на прем'єру - то було щось. Який це був прекрасний актор!

Сама я дуже обережно підходжу до кожної ролі. Інколи самі ролі приходять до тебе несподівано (але не випадково!). Згадую один епізод по "Сестрах Річинських". Я там грала Пані Чуйгукову. Стоячи біля вивішеного аркуша розподілу ролей, я якось так, між іншим, сказала, що хотіла б зіграти Катерину, на яку була поставлена Світлана Кобилянська. Поряд були мої колеги-актори, але все те забулося. Відбулася прем'єра, вистава пішла, я собі спокійно грала Пані Чуйгукову. ...Невдовзі С.Кобилянська вийшла заміж, завагітніла, поїхала до родини в Київ. Це все сталося якось несподівано для всіх, особливо для режисера О.Ріпка, який був заскочений цією ситуацією, навіть у шоку. І дійсно було від чого: Катерина - центральна роль вистави "Сестри Річинські", це старша дочка Річинська, яка тримає всю виставу на собі. Ось тоді хтось і згадав ті мої слова біля розподілу про бажання зіграти Катерину. Сказали про те О.Ріпку. Але оскільки я була гарненька, а Катерина за виставою дуже негарна зовнішньо, то Ріпко не зразу прийняв ідею залучити мене на роль Катерини. Мабуть, вишукував якісь варіанти. І вже потім, буквально за 10 днів до закінчення відпустки викликає мене Ріпко і запрошує вже зараз, негайно почати працювати над роллю Катерини. "Олексю Миколайовичу, - кажу, - мені дійсно сподобалася роль Катерини, бо то дуже характерна роль, але ж то пів-вистави. Колосальна робота! А часу... 10 днів". "Нічого, - відповідає, - працюймо!". І от я 10 днів була (жила) Катериною Річинською - на роботі, вдома, лягала спати й вставала з роллю. Вся була в тій Катерині. Ми дуже наполегливо, "на знос" працювали разом з О.Ріпком ті 10 днів - він давав репліки за всіх, бо ж партнерів у мене не було. І от перша репетиція. Всі були дуже подивовані моїм

готовності, моїй Катерині - бо підняти таку роль за такий короткий проміжок часу, та ще й без партнерів, хай і з режисером "за всіх" - то рідкісна удача. Ось так народилася моя Катерина в "Сестрах Річинських".

Якщо говорити про інші ролі, то кожна з них - робота, пошуки, знахідки, і ще - робота, і ще пошуки нюансів, витонченості, "останнього мазка".

Приходиш після вистави вже пізно ввечері додому - і буваєш чимось незадоволений, відчуваєш - щось не так. Хоча колеги, режисер щойно говорили інше - що грала "як ніколи" (так, до речі, теж буває - і то велика радість для актора). Ні... Я відчуваю, що ні, щось ще не так... І далі можеш ніч не спати, особливо перед прем'єрою. Продумуєш, "прокручуєш" роль через себе ще раз і ще - від початку до кінця, і знову спочатку. Роль проходить через тебе, через серце, через весь твій організм. Як мати дитину виношує, так актор виношує свою роль. Якщо це Актор.

- Катерино Петрівно, ви так цікаво, відверто і відкрито розповідаєте про свою роботу, про творчий світ актора, що не можу не запитати про ще одну його надто важливу грань - про ваших режисерів.

- Поєднання "режисер - актор", як відомо, - це один з тих наріжних каменів (найголовніший!), на якому стоїть театр. Це дуже важливо у творчому вимірі.

Першим моїм режисером у театрі ім. М.Заньковецької був шанований Дем'ян Іванович Козачковський. Він, як і я, прийшов з театру оперети, тому в творчому плані він мене добре знав. Потім працювала з Віктором Івченком (він, зокрема, ставив "Доки сонце зійде...") - це був великий режисер, який мав свій неповторний почерк роботи з актором, легко знаходив спільну мову, міг і вмів фахово підказати актору. Бо треба сказати, що відносини, творчий процес в контакті, стосунках "режисер-актор" взагалі то складна річ, актор хоче одне, режисер бачить інше. З Івченком було легко і просто, до того ж дуже результативно в творчому плані.

Після інституту, ще в 60-тих, прийшли до нас два Анатолії - Горчинський та Ротенштейн. Оскільки вони були молодими режисерами, то й брали собі найчастіше молодих акторів. Ми разом з ними зростали, мали велике завзяття і спрагу до роботи. Лишалися працювати навіть ночами, після вистави ми йшли в соту кімнату. Бували такі випадки, коли мій чоловік Роман приходить десь о 2-й ночі і запитує: "Де моя жінка?". А ми в тій сотій репетируємо, особливо перед прем'єрою.

Ще працювала з Борисом Васильовичем Романицьким - одним з фундаторів нашого театру. Недавно працювала з режисером Харченком, який не дуже й запам'ятався. Більше - з Кліпом, з яким потім ми разом працювали і на телебаченні, вже зі згаданим вище Олексієм Ріпко. Був ще молодий Данченко - Сергій Данченко, в якого я дуже багато грала. Я багато грала і граю у відомого Федора Стригуна, зараз - у Али Бабенко - вона дуже своєрідна, талановита

жінка. Ставить, я б сказала, філософські вистави. В останній час працюю також з Вадимом Сікорським - цікавий молодий режисер.

Що можу сказати як актор про режисуру, режисерів? Кожен режисер, безумовно, має свій підхід, свій почерк. Скажімо, Сергій Данченко приділяв велику увагу експлікації (режисерському плану постановки спектаклю) - на самих початках постановки спектаклю збирав усіх і під час читки ролей розказував, як він бачить виставу загалом, давав загальну установку. А далі просто сидів у залі і слідкував за ходом репетиції, майже нічого не підказував актору, тут вже актор сам ліпив роль. Разом з тим його особливість - підбір для вистави найліпших акторів.

Федір Стригун працює по-іншому. Він може показати, цікаво показати якийсь елемент ролі, те, що хоче бачити. Олекса Ріпко теж показував. І було інколи смішно, пам'ятаю, що Олекса показував, як мусить стрибати маленька дівчинка, ми всі сміялися (і він теж), але зерно дав. Оце золоте "зерно" ролі допомагають знайти актору і Ф.Стригун, і О.Ріпко. А від того зерна вже плететься вся роль.

- Цікаво, а сама Катя Петрівна ходить у театр?

- Так, ходжу - і до оперного, і до драматичного (коли є нагода і приїздить Харківський, Дніпропетровський, Московський чи інші театри). Роботи одних акторів дуже подобаються, інших - ні. Фальш зразу видно! Це страшне...

- Є такий "ефект коректора" - коли професіональний коректор не може (не вміє) читати книжки як читач - весь час збивається на пошук помилок (роботу коректора). Чи є подібний "ефект актора"? Як дивиться Катя Петрівна вистави інших театрів, інших акторів - як глядач чи як професіональний актор?

- Дійсно, є таке явище. Коли буваю в театрі, дивлюся, оцінюю, сприймаю виставу, роботу акторів і режисера завжди професійно, не як звичайний глядач. Ось для прикладу гра московських труп акторів тут, у нас. Пересічний глядач може те і не помітити (сприйняти) так гостро, але нам, професіоналам, добре видно, яку халтуру, даруйте на слові, вони інколи привозять. Це, як правило, такі скетчі на 5-6 акторів - короткі вистави-жарти або побудовані на гострих сценічних ситуаціях тощо. Зроблені поспіхом, не відшліфовані ролі, спеціально підібрані для "заробітку" у, як їм здається, "провінції". А у нас дуже вимогливий і розумний, європейський глядач. Тому інколи люди навіть не досиджують такі вистави до кінця - виходять.

Кожну виставу треба відпрацювати, виносити в собі, нашвидкуруч нічого якісного навіть у хорошого актора не вийде. Тому робота "заробітчанин" на ниві театру не радує. Що ж до інших колективів, театрів, то досить часто маю нагоду подивитися їхні вистави, але все мимоволі (напевно той самий "ефект коректора") порівнюю, звіряю зі школою свого театру - ім.М.Заньковецької.

- Катерино Петрівно, розкажіть, будь ласка, про свою сім'ю.

- У мене звичайна українська сім'я. Ми з моїм Романом познайомилися у 1945, майже рік зустрічалися, потім одружилися. Розписалися в загсі. Прийшли додому, - я тоді жила у свого брата Петра, артиста нашого театру, на вул. Академічній, - а весільного стола ні за що було накрити. Тоді брат дістав горілки домашнього виробництва, знайшли десь цибулі, хліба - так відмітили своє свято... У листопаді 1946-го народився мій перший син - Володя. Чоловік мій Роман до театру відношення не мав. Був дуже здібним - у народі про таких говорять: "майстер на всі руки". Ми любили одне одного, але Роман дуже боляче сприймав специфіку нашої акторської роботи, скажімо, те, що на сцені доводилося цілуватися з партнерами-акторами. А ще тут колеги по роботі підливали масла у вогонь - подивись, мовляв, як твоя Катя цілується. Зрозуміло, що вони говорили жартома, але мій Роман був ревнивий... Ми були дуже різні люди, хоча й прожили разом понад 35 років. Як би там не було, пізніше у нас з'явився ще один син - Роман. Сімейне життя актора взагалі не килимами вистелене. Уявіть собі - адже одні гастролі тривають три місяці. Доводилося брати на гастролі дітей, і то - майже з пелюшок. Так що мої Володя і Рома вирости в театрі. Навіть грали деякі ролі, так Рома - Митьку-козачка у "Гріх і покаяння". Хочу сказати, що я щаслива дітьми. Подорослішавши, вони обрали кожен свій, але чесний і правильний шлях. Старший - Володимир був головним інженером у службі електронної охорони у Львові, підприємцем. Він помер у 47 літ від серцевого нападу. Молодший син Роман - оператор-інженер у системі нових медичних технологій у США.

- І ще трохи про себе, якщо можна - де бували, що полюбляєте - які фільми, які книги (яких авторів), яка кухня вам смакує, якій моді, порі року віддаєте перевагу?

- Я людина другої половини ХХ сторіччя, хоча й нове - ХХІ мені не чуже. Тож з фільмів найбільше мені подобаються вітчизняні, розважальні (ще радянських часів) - в них добре начало, добрий гумор, добрі актори і практично відсутнє насилля, політика. Не люблю сучасні бездумні бойовики, маскультурні витвори, безперервну стрілянину на екрані, насильство, вбивства. Не можу на це дивитися.

Де бувала? Півсвіту побачила. Ще за СРСР наш театр побував на гастролях практично у всіх тодішніх республіках - а це і Середня Азія, і Кавказ, Білорусь і Прибалтика, звичайно - столичні міста Київ, Москва, Мінськ, Алма-Ата, Фрунзе (Бішкек), Рига, Вільнюс - можна перераховувати і перераховувати. Часто буваємо з театром у Польщі - Краків, Варшава, Люблін, були раніше в Чехії та Словачії. Не так давно відвідала США - у мене зараз там син Роман живе. Хочу сказати, що, де б ми з театром не були, скрізь приймають прекрасно. Наше національне українське мистецтво, театр ім.М.Заньковецької знають і цінують як один з провідних театрів України, Центральної Європи.

Книги читати люблю, але вибірково - знову-таки не бульварне "чтиво", яке зараз, на жаль, на кожному кроці, а "високу літературу". Кого з авторів люблю? Можливо, найбільше Ліну Костенко. Її можна читати до ранку. До речі, наш театр ставив її виставу "Маруся Чурай".

Що ще сказати про себе? Полюбляю нашу львівську кухню - вона дуже різноманітна. Признаюся, що люблю пекти торти, особливо горіховий торт. Можу сказати, що наша українська кухня славиться у всьому світі практичністю, різноманітністю, якби сказала, натуральністю страв, і вона досить близька - що на сході, що на заході.

Мій стиль одягу - спортивний, молодіжний, пастельні не яскраві кольори. Взагалі сьогодні люблю "спокійні" кольори, характери, картини художників, які пишуть у пастельних тонах, людей виважених, розсудливих, спокійних. Хоча й в запальних, харизматичних є своє, привабливе, нуртуюче, захоплююче начало, свій вогонь.

Нарешті, мабуть, останнє з ваших запитань - про пори року. Не люблю ні холоду, ні спеки. Люблю теплу осінь - вона мене заспокоює, чарує фарбами, приємним теплом.

- Який же головний принцип (дороговказ) вашого життя, Катерино Петрівно?

- Намагаюся жити за Біблією. Але її кожен розуміє по-своєму, і я також.

Ось така вийшла моя розмова з нашою героїнею - заслуженою артисткою України Катериною Петрівною Хом'як. Ми ще довго говорили про життя - колишнє і сучасне, про дітей, роботу, творче начало, талант як явище. Мені було просто і легко - можливо, тому, що багато в чому з Катєю Петрівною ми були одностайними, що була то домашня, невимушена атмосфера довіри і розкутості.

І мене не полишала думка про велику таїну людського щастя - в чому воно? В дітях? У власному добробуті? В кар'єрі? Роботі во благо народу? Любові? Катя Петрівна напевно знає відповідь на це питання...

СЛОВО КОЛЕГАМ

Сьогодні Катерина Петрівна Хом'як - визнаний майстер сценічного мистецтва, визнаний не лише критикою і глядачем, а насамперед колегами. Тож їм і слово...

З води і роси

Федір Стригун,

*художній керівник театру ім.М.Заньковецької, народний артист України,
лауреат Національної премії ім.Т.Шевченка, член-кореспондент Академії
мистецтв України*

Літо 1965 року було дуже тепле. Заньківчани на гастролях в Саратові. Десь о 10-й годині ранку ми йдемо з Тасею Литвиненко на Волгу. Яскраве сонце, широкий луг - і раптом бачимо, що нам назустріч (уже з річки) іде світловолоса струнка жінка. Ми зачарувалися нею. Сонце було нам в очі і тому, тільки коли жінка порівнялася з нами, ми впізнали Катерину Петрівну. Свіжа, опалена сонцем, енергійна й щаслива, вона йшла впевненою ходою, наче на подіумі модельєрка. Віяло здоров'ям, добром і жіночою чарівністю.

Проживши велике творче життя і виховавши двох синів, Катерина Петрівна і зараз чарує нас своєю жіночністю.

Природа наділила Катрусю красою і талантом доброти до людей. Сотні жіночих образів, створених нею на сцені, завжди світилися внутрішнім вогнем любові. Доводилося їй грати ролі наших сучасниць, простих сільських жінок і дівчат - і всі вони були правдивими, добрими, зігрітими сонцем південним. Взагалі я не уявляю і не бачу Катерини Петрівни в похмуру погоду. Я бачу її під яскравим сонцем або під яскравим світлом театральних ліхтарів.

У своїй молодості п. Катерина була ліричною героїнею. Глибокою, з драматичним ухилом. Прекрасно працювала в п'єсах І.Карпенка-Карого, М.Кропивницького, М.Зарудного і дуже легко, майже непомітно перейшла на старші ролі, що є завжди складним для актора. В цій ситуації їй допомогло чітке відчуття характеру персонажу. Я мало знаю про роботу актриси, коли вона працювала в театрі оперети, але можу собі уявити ту легкість й іскрометність, чого вимагає цей жанр, судячи по роботах в театрі М.Заньковецької. Її Палажка "В степах України" О.Корнійчука і досі стоїть перед очима чиста, ніби вибілена сонцем.

Перехід від пісні "Скавав козак через долину..." на текст "Сядемо тут на лавочці, Саливоне..." був ніби продовження пісні тембрально і за настроєм, а далі глибокі зітхання від краси життя: "І відчуваю я, Саливоне..." і далі за текстом йшло, ніби Катерина Петрівна пісню співала про свою молодість та своє незвідане трагічне майбутнє. Тепло голосу невичерпна. І поряд з Палажкою Катерина із "Сестер Річинських" жорстока, раціональна і різка. Голос скрипучий і в деяких місцях неприємний.

Її Марина ("Гріх і покаєння" І.Карпенка-Карого) лірична, безтурботна, любляча, безпечна і голос лагідний, який переходить у дзвінкий сміх. Сміх Катрусі не можна переплутати ні з ким. Він дзвінкий і широкий, а головне, добрий і щирий. Саме сміх актриси підкреслював чистоту її героїні.

Коли Катерина Петрівна грає жінку в новелі В. Стефаніка "Побожна", то ніби всі злі і вередливі жінки з усієї України зібралися в одну особу. Постава голови, всієї фігури, гордовите і непримиренне, але десь у чомусь невловимому окрім цієї жінки, ще існує і сама Катруся зі своїм гумором і добротою. І тому характер виходить об'ємним, живим і до болю знайомим, що можна сказати навіть, де вона живе, на якій вулиці і яких має сусідок.

На мою думку, легше на сцені грати королеву, графиню, учителя, професора, бо там є відмінності побутові і стильові, продиктовані походженням і професією. А от грати тітку Марію, тітку Славу, тітку Палажку, тітку Мотрю і ні разу не повторитися, а знайти між ними різницю, коли вони не подібні одна на одну, це треба мати, крім таланту, ще й глибоке знання життя і бути глибоко спостережливою.

Професіональність актора вивірюється не тільки у великих ролях, а здебільшого в епізодах, іншим разом навіть без тексту. Пам'ятаю глибоко трагічний епізод актриси у виставі "Коли мертві оживають" І. Рачади. Там Катерина Петрівна грала роль дружини Геббельса. До цього часу перед очима стоїть жінка, яка передчуває кінець свій і своєї сім'ї. Широко відкриті очі, в яких жаль і біль і в той же самий час ненависть.

Дивовижна пластика актриси, якої вона набула, напевно, ще в своїй молодості в опереті, дозволяє рухатися на сцені стрімко, швидко і тихо, незважаючи на вік. Це підтверджувалося у виставі "Неповторність" Л. Костенко, де Катруся танцює легко, ніби позначаючи те чи інше "па", і виходить це мило і чарівно.

Або в останній роботі у виставі "Вісім люблячих жінок" вона рухається по сцені як "квочка", щоб не зачепити і не придушити своїх курчаток.

Будь-яка пісня у виконанні Катрусі забарвлена тільки її притаманним відчуттям і розумінням. Коли вона співає чи гуцульську пісню, чи поліську, то все одно ви відчуєте в голосі її широчінь степу і Дніпра, бо вона там народилася, бо це її природа, бо це її правда.

Творчий внесок актриси в скарбницю театру ім. М. Заньковецької великий і беззаперечний, бо Катерина Петрівна є істинна заньківчанка по крові, по духу, по майстерності, по стилістиці і, звичайно, по природі.

З води і роси Вам здоров'я і творчих успіхів во славу українського театру!

Якби ви всі знали...

Богдан Ступка,

народний артист України, экс-міністр культури України

Люди добрі! Якби ви всі знали, як я люблю Катю, Катрусю, Катериночку Хом'як. Скільки пісень було проспівано на її честь, особливо "Катерино, відчини-но, Катерино встань-но..."

А яка чудова партнерка! Я, молодий шкет, мав честь бути її партнером у виставі Фредро "Дами і гусари". Катруся дозволяла імпровізувати. А потім разом удвох імпровізували.

Вона, добра, мудра, щира душа, прощала мені мої витівки. Скільки ми не працювали разом, чорний кіт між нами не перебіг. І це завдяки таланту Катерини Хом'як.

Завжди люблю. Твій Бодічка.

Яскрава самобутня зірка на небозводі українського театрального мистецтва

Борис Мірус,
народний артист України

Ото, бува, розледацію, встромлю очі у вікно, а там - дощить по-осінньому, а там - дерева в багатобарвних шляфроках із листя: ось-ось вони оголяться й під білосніжну ковдру - спати... Вітрець зриває листок за листком, побавиться ним ще трохи і притулить до землі... Отак і спогади... з якоїсь там причини заяскравіють, то затріпочуться, наче пташка крильцями, та й влягаються на діл. На серці й солодко, і... щемно. Мудріє чоловік восени, бо зір хоч туманіє, та зірко видиться краса Господніх дарів. О, Вседержитель щедрий до Каті! Він наділив її так ласкаво, що тепло й мило робилося всім, хто поряд з нею жив, працював і набирався сили, бо діялося диво: розбруньковувався хист. І зветься це - мистецтвом.

1957 року, повернувшись з ув'язнення, я був ошчасливлений поновити свою акторську працю в театрі ім. М.Заньковецької. Переглядав вистави, бо треба було увіходити в діючий репертуар. Я поринав у рідну театральну стихію, звичайно, радів творчими здобутками тих колег, з якими запізнався більш ніж десять років тому, але й уважно придивлявся до нових особистостей, що увійшли до складу трупі заньківчан за час моєї відсутності. Моє око розкошувало, коли я стежив за грою Катерини Хом'як! І це не в одній виставі, а взагалі - вона посідала в репертуарі всюдисушу позицію.

Актриса середнього зросту, обличчя вишуканої української вроди, а постава - хоч бери пензля і змальовуй. Коли вона, іскристо-темпераментна, з'являлася на сцені, публіка наелектризувалася і зал глядачів дуднів від оплесків. І було за що! У її дикції переструнювалися найпотаємніші порухи душі, вона володіла голосом, як Олег Криса смичком, а до того ж пластика - неймовірна... жестами,

мімікою, усім тілом вона висловлювала чи не більше, ніж словом. Катя викликала подив своєю грацією в танцях (вона ж бо кілька років перед тим працювала актрисою у Львівському театрі музкомедії); багатогранність її артистичного таланту зачарувала і публіку, і вимогливих професіоналів.

Отак я споглядав сценічну майстерність Каті Хом'як і не здогадувався, що невдовзі мені пощастить виступати її партнером. Це сталося у виставі "Дівчата нашої країни" за п'єсою І.Микитенка, яку поставив А.Ротенштейн. Ми з Катею в ролі двох закоханих: я - Пронашка, вона - Марія.

Нічого дивного, що я дуже хвилювався. Катя збагнула мій стан, і тут виявила себе чуйною, доброзичливою людиною: була до мене дуже уважною, підтримувала і заохочувала, дещо підказувала... Так, завдяки Катерині Хом'як мій "повторний" дебют на сцені заньківчан вийшов вдалим, я вписався в ансамбль акторського колективу.

Симпатичною парою закоханих довелося нам з Катею виступити й у комедії "Веселка" М.Зарудного: я - Сашко, вона - Наталка. Катя органічно чулася в комедійному жанрі й лоскотала глядача безліччю варіацій гумору, мене ж як партнера її гра окрилювала, бо й я, як звісно, до гумору також ласий і дещо тямлю в цьому. У "Веселці" я вже посмілішав, поводив себе на сцені упевнено, навіть коли за ходом сценічної дії треба було партнершу приголубити і поцілувати, то й цей епізодик у нас вийшов гарно, аж звабно...

Виступу з Катею у "Веселці" мені не забути. Не тільки тому, що тоді я вперше поцілував Катю - трапилося таке, аж мої очі були посоловіли з жаху!..

Отже, за сюжетом комедії, Сашко і Наталка прагнуть одружитися, але Наталчин батько не дозволяє. Наталка, щоб поєднати свою долю із Сашком, вирішує піти геть з отчого дому. Покрадьки спакувала свої манатки до валізи - гайда.

За настановою режисера А.Горчинського Мірус-Сашко мав нести валізу зі сцени через місток, прокладений над оркестровою ямою, в зал глядачів. Далі пройти з Наталкою-Хом'як через усю залу аж до виходу. Так от, я, звичайно, як на репетиціях, захопився за валізу і - рвучко підносити, а валіза наче приросла до підлоги... Чую, кишки з мене рвуться, і я заледве підніс валізу - де вже там бігцем її нести!!! Смертельна розгубленість засвітилася в моїх очах. Деревію зі страху... Що робити? Катя миттю зорієнтувалася, підбігла до мене й допомагає нести. Важко сапаючи, ми удвох таки проволокли важенну валізу через місток і через зал. Вийшовши із залу, ми були настільки ошелешені, що нам мову відняло. І ми не чули реготу за лаштунками наших акторів - збиточників, що смакували моє з Катею мордування при непосильному тягарі. Це вони потайки напхали нам до валізи поміж одягу важкі гирі, які звичайно містилися за кулісами і при потребі використовувалися для кріплення декорацій.

Отож, на сцені як і в бою: часто мусиш діяти не за статутом, ніколи всього не передбачить у наказі командир - імпровізація буває на сцені кончею. Катя -

кмітлива дама, вона не розгублювалася, а відважно рятувала несподівано-кризову ситуацію.

Отак ми з Катєю осягали акторську досконалість у ролях закоханих молодят. Певна річ, режисери зауважили нашу зрілість і з бігом часу підвищили нас у ранзі: ми постали на сцені у ролях подружжя. Почалося, наскільки собі пригадую, у виставі за комедією О.Корнійчука "В степах України": Часник і його дружина Палажка. Волею автора п'єси, я мусив перевтілитися в образ партійно-правильного голови колгоспу, і в такій ролі за необережний гумор можна було дістати в шкіру. Рятувала Катя. Її Палажка щиро світилася усмішками української селянки, своєю грою вона оживляла й мого засхематизованого Часника. А "Пора жовтого листа" Зарудного: я - Супрун, Катя - Катерина.

Про артистку Катерину Хом'як слід би написати окрему монографію, вона видатна мистецька особистість, її сценічний досвід - то снагодайне джерело, то розкрил рідкісного хисту. Вона впевнено увіходила в зовсім інакші віртуальні світи, проймалася ментальністю численних і зовсім різних за соціальним статусом, за національністю й за укладом життя персонажів. Митець академічної української сцени Катерина Хом'як творить повнокровні, змальовувані барвами художньої правди, неповторно індивідуальні образи в українській класичній та сучасній драматургії, у польській та російській класиці, у виставі за п'єсою сучасного французького автора Жана Ромена "КНОК".

Господь обдарував Катерину Хом'як талантом, і вона не змарнувала його. У Дніпропетровську почала студіювати в театральному училищі, але воєнна віхола жбурнула дівочі мрії про театр на руйновища. Не до студій було в роки загальнонародної скрути. Але в таїні серця Катя чула поклик театру і таки знайшла притулок в храмі Мельпомени. Від 1945 року живе у Львові. Місцевий галицький менталітет припав їй до серця. Вона гордиться Львовом, львів'яни пишаються Катериною Хом'як - яскравою, самобутньою зіркою на небозводі українського театального мистецтва.

У силу суспільно-політичних потворностей, які нашому народу довелося пережити, мовнісне покалічення люду зробилося прикрою реальністю. Але Катерина Хом'як до мови має вроджений хист і замилювання. Якось заньківчани гастролювали в Польщі, і я був зненацька вельми приємно вражений - Катерина Хом'як вільно розмовляла з поляками їхньою мовою, здавалося - закінчила університетську польську філологію... А як підносить культурний розвій відсутність мовного бар'єру!

На кінець моїх спогадних етюдів про артистку Катерину Хом'як подам те, що променіє у моїй душі навіть за завісою. Це - "Дами і гусари" А.Фредро. Я - Майор, Катя - моя сестра Анеля. Вистава йде на музиці. Катя почуває себе як риба у воді. У вирі веселощів, комічних конфронтацій, інтриг і ситуацій, у іскрометному діалозі Катя пружно невтомна, вона то палає, то гасне, почуття її

часом вулканяться, часом гримлять водоспадом, а часом здіймуться веселкою і творять ніби ореол її милого личка. Мені здається: та будь я навіть сухим поліном, то при такій партнерші ожив би, тям би краков'яка й волав: "Лови момент!".

...Солодко згадувати Катю...

Спасибі, що вона така...

Алла Бабенко,

режисер театру ім.М.Заньковецької, заслужений діяч мистецтв, народна артистка України

Катерину Петрівну я пам'ятаю з далеких часів, коли я ще вчилася в студії театру ім.М.Заньковецької, а вона грала молоду, вродливу французьку дівчину у виставі "І один у полі воїн". Катерина Хом'як була істинною французенкою - і зовні, і поведінкою - без сумнівів, це було так, а потім, коли я прийшла в театр режисером, Катерина Петрівна щойно зіграла прем'єру за п'єсою Арбузова "У старому тихому домі". Вона була вже старшою, але переконливо грала зовсім молоду арбузовську, - а це значить легку і ліричну, таку собі "дюймовочку".

Ми зустрілися в роботі у багатьох виставах, і в усіх вона була інакшою, або різною. Це перш за все "Кафедра" Врублевської, викладач вузу, чесна, відкрита жінка, у якої син - покидьок; білоруській трагікомедії "Мар'я". Катерина Петрівна зіграла жінку, що пережила війну, але зберегла життєрадісність, гумор - я називала її в цій ролі "Джульттою Мазіною".

Невеликі ролі в багатьох виставах, і, нарешті, блискуче, по-молодому енергійно й смішно зіграна роль у виставі "Вісім люблячих жінок". При всій багатогранності таланту, Катерина Петрівна завжди проста високою народною простотою, з глибоким проникненням у людину, з гострим розумінням життя, з душевним благородством.

Простота Катерини Петрівни - це великий природний дар. Її органіка і вірність традиціям театру ім. М.Заньковецької - приклад для всіх нас.

З нею цікаво працювати. Вона починає з "0", рухається обережно. Підхоплює вказівки режисера і по-своєму їх розвиває. Катерина Петрівна любить і уміє терпляче і довго працювати, не жаліє себе на репетиціях. З роками вона душевно омолоджується. Мудра і водночас по-дитячому безпосередня - поєднання щасливе для сцени.

Спасибі, що вона така.

Актриса рідкісної органіки

Олександр Гринько,
народний артист України

Заньківчанка, заслужена артистка України Катерина Петрівна Хом'як - актриса рідкісної органіки.

Всі створені нею численні сценічні образи в різних жанрах переконливі, правдиві.

Органічність актриси обумовлює її почуття міри і сценічної правди, що є основою техніки актора.

Граючи у виставі "Сестри Річинські" за одноіменним твором Ірини Вільде, артистка К.Хом'як правдиво і соковито показала непривабливий образ молодого лицемірки і хижачки, викликаючи у глядача осуд і огиду.

І повна протилежність - образ Олени Річинської - вдови, матері п'яťох дочок, який зіграний актрисою у цій же виставі. К.Хом'як надзвичайно зворушливо, переконливо передала внутрішню трагедію жінки дивовижної чистоти, викликаючи у глядача співчуття і симпатію.

Вроджена органіка актриси, збагачена досвідом, є основною ознакою її таланту і дає їй можливість створювати незабутні сценічні образи.

Низький земний уклін

Януш Юхницький,
заслужений артист України

Про актрису Хом'як Катерину Петрівну говорять багато, але говорити ще більше - треба!

Хочу сказати дуже конкретно - низький земний уклін надзвичайно талановитій актрисі.

Треба сказати, що тільки бути знайомим з такою людиною, то вже велике везіння.

Бачити Катерину Петрівну на сцені, бути поруч з нею на репетиціях, спілкуватися, розмовляти, слухати, вчитись у неї - щастя для кожного актора.

Будь-який театр може позаздрити театру ім.М.Заньковецької, що в його трупі є актриса з такою творчою палітрою.

Катерина Петрівна Хом'як, Катя, Катруся

Любов Каганова,
заслужена артистка України

А наш любий режисер - Алла Григорівна Бабенко - називає її просто "Дюймовочка" і ставиться до неї з симпатією та довірою.

З'явилася Катруся у заньківчан на початку 1954-го року і відразу зайняла свою нішу у репертуарі театру. Грала багато, у різних режисерів.

Виключна щирість, органіка - все це приваблювало режисерів, на репетиціях не дуже говірка, не любить філософствувати, але дуже точно виконує режисерські завдання, кидається в проби, не сперечаючись, не капризуючи, не погоджуючись на всі вимоги режисерів, приносячи часто і своє, притаманне їй бачення того чи іншого образу.

Найбільш вдаються їй так звані характерні ролі, з виразною народною основою, і робить це вона соковито, захоплююче і симпатично. Дуже любить і дуже яскраво існує в ролях епізодичних, що не завжди вміють робити навіть дуже досвідчені актори.

Як партнер - дуже зручна і відкрита, поряд з нею легко й безпечно, надійно.

Ми разом за ці майже 50 років грали багато і як партнери, і як дублери і ніколи в роботі не відчували ніяких проблем, які б заважали творчості.

Ще одне - мова... Як часто зараз глядачі нарікають на акторів, які говорять недбало, незрозуміло. Останнім часом це стало бідою театру. Коли говорить Хом'як - її слово, сказане чи голосно, чи навіть пошепки, долітає до найдальших рядів глядацького залу. В цьому велика повага до професії, до глядача, до свого звання заньківчанки.

Катруся - істинна заньківчанка!

Катя! Катруся! Катерина!

Таїсія Литвиненко,
народна артистка України

Коли я носила під серцем саме Назара, мені приснився сон, ніби я народила донечку Катрусю - біленьку, сірооку, в рожевій суконці, таку милу, гарну і привітну, з великими рожевими кісниками-бантами. Дивний і пророчий сон! І коли я з чоловіком моїм - Федором Стригуном - переїхали із Запоріжжя (батьківщина К.Хом'як) до театру ім. М.Заньковецької, першою з жінок, кого я зустріла, була Катерина Хом'як, у рожевій сукні, світловолоса, красива, молода і привітна.

Потім - робота в театрі поруч з нею в багатьох виставах, великі і малі ролі, але Катя, Катруся, Катерина - завжди відповідальна і працьовита, її життя - це театр, її ролі - це її улюблениці, а вона сама - це талант української артистки, з притаманною їй співучою мовою, грацією, глибиною.

Багато ролей Вам, Катрусю!

Завжди радію успіхам цієї прекрасної актриси

Євген Федорченко,
заслужений артист України

З Катериною Петрівною Хом'як я зустрівся в далекому 1971 році, коли приїхав до театру після закінчення Київського театрального інституту ім. Карпенка-Карого. Мені тоді здалося, що в цієї актриси немає чітко вираженого амплуа. Вона була завжди різною, чи то гостро характерна роль, чи відверто драматична.

Перша зустріч з нею як партнеркою відбулася у виставі Корнійчука "В степах України", де вона грала роль моєї матері, там відчувалося материнське тепло і переживання за долю сина. Це не була гра на сцені, це було справжнє життя.

Друга - вистава білоруського автора Івана Шамякіна "Головний екзамен", відкрила її як співочу, щире серцем і душею просту жінку.

"Сестри Річинські", де я мав нагоду грати лікаря Мажарина, - це була зовсім інша Катерина, владна і навіть трохи жорстока.

Потім я не мав можливості бути її партнером, але завжди радію успіхам цієї прекрасної актриси. Мабуть, найбільша нагорода у житті актора - мати чудового партнера. Я мав таке щастя - це була і є Катерина Петрівна Хом'як.

Заслужена артистка України Катерина Петрівна Хом'як

Вадим Сікорський,
режисер Національного академічного театру ім. М.Заньковецької

Та що казати, ми завжди називаємо її Катею Петрівною. По-іншому до цієї людини звертатися неможливо. Вишукана, інтелігентна, завжди до нереальності охайна, до неймовірності відверта, чесна і при тому вищою мірою добра людина. Не любити і не поважати її просто неможливо. Захоплюєшся цією мініатюрною, але максимально глибокою і сильною людиною практично з першого знайомства. Навіть не бачачи її на кону. А коли ця Актриса виходить на сцену, її магнетизм заворожує, вабить до себе, і не має значення, що це: трагедія, комедія, мюзикл чи драма. Тобі це ПОДОБАЄТЬСЯ.

Про Катю Петрівну як про актрису можна говорити з ранку до ночі. Актриси такого творчого діапазону народжуються, як то кажуть, раз у ніколи. Треба співати? Будь ласка. Причому що завгодно. Джаз, то джаз, утяти народної, то народної, класика, то й класика, та ще й яка. До танцю взятися - теж немає проблем. І все це органічно, все йде десь із середини, все щиро.

Нема такого театрального жанру, в якому Катя Петрівна почувалася б некомфортно. Ну, а в комедії, як на мене, в одному із найскладніших жанрів театального мистецтва, вона просто "купається". Кожна її роль чи навіть маленький епізодик наче вирізьблені. Точно і чітко.

А тому і для режисера, і для колег працювати з такою Актрисою просто насолода. Це вже не згадуючи про абсолютну дисциплінованість. Пунктуальність і відповідальність. Та, зрештою, це все можна назвати одним словом - ТАЛАНТ.

Катю Петрівно! Люблю, шаную, поважаю, завжди готовий працювати з Вами!

Її життєве кредо

Юрко Брилинський,
заслужений артист України

Було це десь наприкінці травня 1963 року. Театр ім. М.Заньковецької перед від'їздом на гастролі показував прем'єру вистави "Циганка Аза" М.Старицького в постановці Сергія Сміяна, який на той час був головним режисером театру. Я тоді ще не працював у театрі, але вже знав багатьох акторів, а мій приятель актор Володя Глухий запросив мене на цю прем'єру. Починалася вистава таким чином, що по ледь освітленій сцені йшов циганський табір. Хтось тягнув воза з шатром, хтось вів ведмедя, коло сценічне крутилося, дощ лив і сніг падав, одним словом - бідне циганське життя в умовах феодалізму. Потім був циганський табір на спочинку. Ковалі кували. Циганки ворожили, циганчата бігали, і серед того тлуму, звабливо вигинаючи стан, ходила дуже красива циганка з червоною квіткою у волоссі. Вона сказала якусь фразу своїм прекрасним грудним голосом, засміялася, і я подумав: "Оце ж і є циганка Аза". Але ж ні. Циганка Аза з'явилася потім і почала співати якимось дивно

неприємним, скрипучим голосом. Та й навряд її можна було назвати красивою. "Як же так, - думав я, - є ж такі красиві актриси в театрі, а роль Ази доручають такій (не скажу якій) і намагаються переконати мене, що це красуня, яка усіх чарує своїм співом і танцями". Не знав я, бідолашний, що для того, щоб грати головні ролі, не треба бути красунею або володіти великим талантом, а треба бути... дружиною головного режисера.

Тією красунею була актриса Катерина Хом'як і грала вона в цій виставі роль Фесі, невелику, епізодичну роль.

Потім я згадаю, що бачив її десь у 1958 році в Чорткові, де я дивився виставу театру ім. М.Заньковецької "Спасибі тобі, моє кохання" за п'єсою М.Зарудного. Про що була п'єса, важко сказати, але грали там такі чудові актори, що кожного з них я пам'ятаю донині: Леся Кривицька, Надія Доценко, Даміан Козачковський, В'ячеслав Сумський, Володимир Аркушенко. І серед них Катя Хом'як, яка грала роль заїкуватої закоханої дівчинки. Роль маленька, але зроблена дуже виразно, гротескно, талановито.

Власне, так виразно, гостро і талановито Катерина Петрівна працює завжди. Школа оперети пішла їй на користь. Вона дуже пластична, прекрасно рухається, дуже музикальна, з прекрасним голосом. Крім того, вона виразна, характерна актриса, однаково яскрава як у комічних, так і в драматичних ролях. Власне, її вміння надати будь-якій ролі яскравих характерних, чисто "хом'яківських" фарб, залишаючись при тому органічною, тобто абсолютно правдивою, і є ознакою її великого таланту. І ролі абсолютно різні. Сільська дівчина Текля у виставі "Доки сонце зійде..." І.Карпенка-Карого, і дочка галицького священика Катруся у виставі "Сестри Річинські" І.Вільде та Б.Антківа, шляхтянка з "Побожної" В.Стефаника.

Анеля в "Дамах і гусарах" була зіграна просто блискуче. Вистава наповнена музикою, піснями і танцями, і Катя була тут у своїй стихії. Маючи до диспозиції таких двох партнерів, як два Богдани - Кох і Ступка, вона буквально купалася в цій ролі і успіх мала шалений, кажу це так впевнено, бо й сам грав у цій виставі. Сцена Анелі і ротмістра була блискучим концертним номером і взірцем акторської майстерності.

Треба сказати, що з Катериною Петрівною ми дуже багато наїздилися по різних концертах. І не тільки у Львові, а й у Росії, Білорусі, Казахстані. Ті уривки з вистав, які вона грала з такими партнерами, як В.Аркушенко, В.Глухий, В.Коваленко, маю на увазі Теклю чи Анелю, Б.Кохом чи Б.Ступкою, та й Семениху з С.Максимчуком чи мною, грішним, завжди приймалися публікою на "ура".

Режисери люблять працювати з Катериною Хом'як, бо вона належить до тих акторів, для яких робота на сцені - це основне. Без театру вона себе не мислить. Навіть вимогливі і прискіпливі режисери, скажімо, як Алла Бабенко, завжди задіюють Катю Петрівну у своїх виставах. Бо Хом'як "вміє все оправдати".

Тобто наповнити правдою і вірогідністю навіть найбільш карколомно-гротескні ролі.

Мені довелося чимало співпрацювати з Катериною Петрівною в різних виставах у різних режисерів. А найбільше, як я вже казав, це виступи у різних концертах. Особливо часто нам доводилося грати інсценізовану новелу Василя Стефаника "Побожна". Була в нашому театрі прекрасна вистава за творами В.Стефаника "Моє слово", в інсценізації та режисурі святої пам'яті Сергія Данченка. Спочатку партнером Катерини був Святослав Максимчук, а потім і я. В пам'ятку мені таке. Одного разу попрохав мене мій друг, внук Василя Стефаника, Юрко Стефаник, поїхати в Русів і там щось зіграти для земляків великого письменника. Цілу виставу не можна було вивезти, отже, поїхали ми втриьох: Володя Аркушенко, Катерина Хом'як і я. Поїхали поїздом до Заболотова, а там уже чекав автобус, який завіз нас до Русова. Була пізня осінь. Але дуже гарна, погідна. Я дуже люблю Русів, русівчан, усіх отих незліченних Дідухів, вуйка Міця, вуйка Федра, Василя і т.д. Зустрічав нас гостинний до неймовірності добрий Кирило - син Василя Стефаника. Концерт виглядав так, що Аркушенко і я грали новелу "В корчмі", а потім я разом з Катею "Побожну", Аркушенко і Катя грали уривок із "Доки сонце зійде...", потім Аркушенко читав, я читав і співав. Одним словом, концерт удався. Люди були задоволені. Другого дня Юрко, Катерина і я поїхали в інший кінець села, де стоїть хата, в якій народився Василь Стефаник. Хата його батька Семена, газди, багатія, старости Русова. Хата гарна, видно, що багацька. На подвір'ї під деревами лежали купи горіхів. Дуже врожайний на горіхи був рік. Приймала нас тітка Єлена, сестра Василя Стефаника від іншої матері.

Після смерті першої дружини Семен одружився вдруге, бо без жінки на такому великому господарстві не можна. Василь був незадоволений батьковим одруженням.

В хаті на цілу стіну три великі мальовані образи: Ісуса, діви Марії, святого Миколи. Як казала тітка Єлена, Семен замовив собі ці образи чи не у Відні і заплатив якісь дуже великі гроші. Образи справді гарні. Мав смак русівський газда. Тітка Єлена частувала нас міцною доброю горілкою власного виробництва. А потім Юрко попросив, щоб ми зімпровізували "Побожну". І ми з Катериною, сидячи під образами, зіграли, використовуючи натуральний реквізит. Тітка Єлена довго мовчала, а потім сказала: "Бігме, оце все так було, як ви розказуєте. Але звідки Василь про то знав? Його ж тоді в хаті не було. То тільки я була". І почала пояснювати, що тато важко працював, хоч був уже немолодий. Перемучений і невиспаний часто засинав у церкві, а жінка йому потім докоряла і докоряла...

Слова тітки Єлени були для нас найвищою похвалою, а особливо для Катерини Петрівни, східнячки із Запоріжжя, яка так геніально зіграла русівську газдиню.

Робити все якнайкраще, незважаючи хоч на які негарзди, любити театр до самозабуття - оце і є її життєве кредо.

Така людина - чарівниця!

Вадим Яковенко,
заслужений артист України

Галина Давидова,
актриса театру ім. Заньковецької

Під таких виконавців драматурги вигадують неймовірні, фантастичні, зіркові ролі; режисери з полегшенням зітхають, коли на таку роль у майбутній виставі є стовітсоткова особистість, спроможна зробити з персонажа "цукерку"; колеги з задоволенням наперед смакують майбутні можливі перипетії, ще не розпочатої співпраці, бо по прем'єрі - це вже легенди.

Імена таких акторів є синонімом успіху, творчість їх надає надзвичайний дієвий імпульс усім, хто в глядацькому залі і поруч на сцені народжує невимовне бажання зустрічатися з цією людиною ще і ще. Одна лише згадка про якийсь сценічний витвір чи просто про незначний епізод в буденному житті цієї людини здатна поліпшити вам не тільки настрій і самопочуття, здатна серйозно поліпшити ваш стан здоров'я. Бо енергетика її пронизливо космічна, обволікає душу почуттям добра і любові, закликає і вас діяти адекватно.

Яскрава вдача, врода, внутрішня краса, невтомне, гаряче серце - природні супутники на її життєвому і сценічному шляху. Така людина - чарівниця! Чарівно-казково, краплина за краплиною віддає талант, хист, душу улюбленцям своїм - людям.

Велике за це спасибі Великій Чарівниці, Великій Людині, Великій Актрисі Катерині Петрівні Хом'як.

Моє свідчення К. Хом'як

Святослав Максимчук,
народний артист України

Приїхав я на працю до театру ім. М.Заньковецької в 1964 р. з Харківського театру ім. Т.Шевченка. Це було здійснення моїх мрій, бо ще в роки мого навчання в Харкові я відчув, що російськомовне середовище суперечне моєму еству.

Осінь у Львові, мені здається й понині, є найкраща пора року, але не життя людське перш за все визначається причетністю до повноцінного певного діла, а те діло в театрі великою мірою залежить від колективу та його керівництва і, що немаловажно, від особистостей.

Чи була тоді такою особистістю К.П.Хом'як?

Може, в ту пору такі масштабні актриси, як Л.Кривицька, Н.Доценко, В.Полінська, і по праву були першими, все ж К.Хом'як, так само як і Л.Каганова, мала свою нішу, яку вона так ревно оберігала і захищала кожною своєю появою на сцені.

І якщо глядач читає на афіші, що Катерина Петрівна працює в академічному театрі, то хай знає, що це право разом з Б.Романицьким, В.Яременком, Д.Козачковським, В.Аркушенком, Б.Кохом, Б.Антківим виборювала й К.Хом'як.

До театру ім. М.Заньковецької вона прийшла з оперети, і кажуть, що була гарною і пластичною, але ж, слава Богу, жанр оперети художньо в ній не лишив свого, якщо так можна висловитись, "нальоту" в іронічному розумінні цього слова.

Актриса працює у кожній ролі, ба навіть епізодичній, графічно точно згідно з режисерською установкою. Це зовсім не означає, що всі ролі однаково зіграні надзвичайно. Ні, такого в творчості не буває, а тим більше акторській, де ти лиш наділений правом скористатись із того, що тобі дали, та правом помріяти, що завтра, може, переконаються, глянувши в твої здолені очі, що ти заслуговуєш на щось значно масштабніше.

Коли я прийшов до театру ім. М.Заньковецької, то я застав багато вистав, де були великі масові сцени, у яких практично було задіяно добрих три четверті творчого складу, а оскільки в репертуарі було немало п'єс української класики, то жодна вистава без хорового співу не обходилась, а хор здебільшого звучав за лаштунками або, найчастіше, в оркестровій ямі.

Звичайно, співали актори й актриси другої, третьої категорії і безпосередньо декілька хористів "у законі", за штатом. До таких акторів належав і Кость Михайлович Губенко, наймолодший брат Остапа Вишні, чоловік, як і його брат, дотепний. Отож він і перефразовав якимось Т.Шевченка:

"О сестри, сестри, горе вам,
Мої голубки молодії!
У ямі вирости чужії,
У ямі, сестри, й умрете".

Це гіркий жарт, але оркестрова "яма" не змогла надовго затримати К.Хом'як, бо вона завжди була солісткою, хоч коли треба, органічно впліталась у масові сцени.

Я щиро завдячую долі, що мої найцікавіші ролі зіграні в театрі ім. М.Заньковецької в супряжі з моєю улюбленою "бурчухою" Катюнею. А чому я називаю її "бурчухою"? За її вимогливість до аксесуарів, реквізиту, гриму, одягу, мізансцени. Правду кажучи, часом я собі думав: "Ну що вона така

прискіплива? Та хіба я сам цього не розумію?" А тепер, з відстані років, кажу: "Дякую тобі, моя дорога і улюблена партнерка, хоч любились ми на сцені з тобою по-справжньому (за І.К.Тобілевичем) у "Гріху і покаянні", але так і не согрішили, плаваючи в придніпровській заплаві по закінченні вистави на виїзді в селі на Херсонщині. Мабуть, тому, що я продовжував навіть у місячному сяйві того душного вечора доживати роль зраненого намовою дуже щирого й трохи простакуватого Никодима. А ти продовжувала, як плітчка, грайливо плавати і ніби-то заманювала мене на глибину, як русалка. Ти продовжувала у своїй поведінці роль господини Марини. Це так незабутньо! А виставу цю ми з тобою зіграли десятки, десятки разів".

І до речі, у виставі "Мої друзі" за п'єсою О.Корнійчука ти була ревною моєю мамунею, а я твоїм улюбленим синочком боксером, обліпленим пластирем після нанесених мені побоїв.

А "Сестри Річинські" за п'єсою Б.Антківа та І.Вільде в постановці О.Ріпка стали нашим найкращим дуєтом. Твоя Катерина Річинська - це блискучий малюнок майстра, у якому ти розкошувала. Не забуду, як партнер, твоєї дивовижної продуманої до дрібниць уваги до мене, коли я з'являвся до вашого родинного дому. Як елегантно ти зустрічала мене, доктора Безбородька, запрошуючи до столу. Як підкреслено виховано ти чіпляла мені на груди серветку, наливала вино до бокалу, а сама сідала збоку й спостерігала за своєю майбутньою жертвою, своїм майбутнім чоловіком, підсолоджуючи вечерю солоденьким голосочком і мармелядовою посмішкою.

Це, без усякого перебільшення, був акторський блиск.

Але ж це була прелюдія перед женячкою, а далі підстаркувата киця перетворювалася у всевладну тигрицю, коли відчула, що Безбородько вже "шлюбний муж". Твої медові інтонації переходили у сарказм, ти тріумфально шаліла від своєї перемоги над невдалим пристосуванцем і крутієм, схожим у поведінці з тобою. Але ж твоя Катерина перемагала, як жінка, бо виявлялася запобігливою і розрахунок її на цей раз був точний.

Публіка, після того як бачила ляпас на сцені, відразу ж по шлюбній ночі, в реготі здіймала бурю оплесків. Пам'ятаєш, Катюню?

Ну, а потім "Побожна" у виставі "Моє слово" за новелами В.Стефаніка до 100-річчя від дня народження автора у постановці С.Данченка, 1971 р.

Твоя Семениха - це первородна відьма в одежі "побожної" газдині, котра в очах має будячки, а в устах - жало.

Гай, гай! Зіграли ми цю новелу богзна-скільки разів, а показували її в концертах впродовж 30-ти років.

Ох, як ти мене дзюкала, а публіку гойдало від реготу. Сподіваюсь, що ми ще будемо на сцені, "прийшовши з церкви, мачати кулешу", бо, слава Богу, Семен і Семениха в автора вік мають невизначений, вони в нього довговічні, а може, й безсмертні.

Отже, в рік Твого ювілею, дорога моя Партнерко, Катерино Петрівно, п'ю за Твоє здоров'я і високий талант. З роси і з води!

Актриса за покликанням

Богдан Козак,

народний артист України, член-кореспондент Академії мистецтв України, професор

У Національному театрі ім. М.Заньковецької в усі його періоди завжди існувало гроно людей, чий етичні засади і творча праця були гідні наслідування і подиву. Друга половина ХХ століття подарувала нам цілу плеяду таких блискучих акторів-майстрів, навколо яких гуртувалося молоде покоління. Заслужена артистка України Катерина Хом'як - з тієї плеяди, під чиїм поглядом виховувалося заньківчанське покоління шістдесятих. Невисока на зріст, пропорційно збудована, з небесного кольору очами, життєрадісна й енергійна одразу полонила глядачів і партнерів своєю чарівністю, жіночністю, гарним голосом, легким рухом. Вона прийшла до Театру Заньковецької з театру оперети в п'ятдесятих роках. Чар її таланту й краси я відчув на собі, коли був студентом театральної студії заньківчан. Ще другокурсником грав з нею як з партнером у виставі "З коханням не жартують" П.Кальдерона. Я - Дон Хуана, вона - Леонору. Перші уроки "сценічного кохання" я одержував від неї. А потім в театрі, вже як актор, не в одній виставі був її партнером. Завжди подивляв з її працездатності, творчої дисципліни, точності виконання режисерських завдань, уваги до партнера. Я знав на кону її блискучу Марину з "Гріха і покаєння" І.Карпенка-Карого, принципову Палажку "В степах України" О. Корнійчука, коректну Заначалову в "Кафедрі" В.Врублевської...

Творчий діапазон Катерини Петрівни не обмежувався рамками одного амплуа: лірична героїня і характерна актриса, актриса гротеску, а з віком - м'яких материнських тонів, її творчій індивідуальності у всіх ролях завжди був притаманний шарм, пластичний рисунок і музикальна інтонаційна виразність. В "Тригрошовій опері" Б.Брехта вона вразила всіх блискучим вокальним виконанням джазової імпровізації в ролі пані Пічем. Її Шанель з "Восьми люблячих жінок" Р.Тома дивакувата, комічна й гротескна водночас, а дбайливо-турботлива, сердечна няня у чехівському "Дяді Вані" викликає у залі хвили тепла і людяності.

Я щасливий, що доля подарувала мені можливість працювати разом з такою актрисою-Майстром, як Катерина Петрівна Хом'як. Поруч із нею і сьогодні усі

мусять бути такими ж підтягненими та бадьорими, як і вона, шанувати свою працю і працю інших і, найголовніше, пам'ятати, що ти - *Заньківчанин*, що в цьому театрі працювали Панас Саксаганський, Марія Заньковецька, Борис Романицький, Варвара Любарт, Василь Яременко, Даміан Козачковський, Надія Доценко... Їх творче кредо гідно продовжує Катерина Хом'як - актриса за покликанням!

З роси і води Вам у житті й творчості!

Завжди вдячний Вам за науку.

Скромна обраниця театральної музи з великим ім'ям - Катерина!

Григорій Шумейко,
заслужений артист України

Здається, Гете сказав: "Щоб пізнати людину, треба побувати в країні її дитинства". Я знаю, що наша заньківчанка, заслужена артистка України Катерина Хом'як, родом із Запорізького краю, де ще, хочеться вірити, не вивітрився дух українського лицарства! - і не знаю яким було дитинство нашої Катрусі - Каті - Катерини. Хоча не важко уявити життя українок у те лиховісне передвоєнне десятиліття напередодні Другої світової війни.

І життя тих дивовижних жінок пророчо висвячене ще Шевченковою Катериною, котра крізь завії, неймовірну нужду і терпіння, втрати і печалі, несе світові найдорожче - Дитя, ніжно собою захищене.

Біле поле, біла Катерина
Із дитям припнутим до грудей!

І в цьому Доля і Обрання накресленого шляху, і Творчість, як вияв сили Духа, яку актриса Катерина Хом'як мусить підтверджувати роками від ролі до ролі.

Перше враження про цю прекрасну актрису пам'ятне мені із глядачового залу рідного театру. Тоді я, ось-ось випускник Київського театрального інституту ім. Карпенка-Карого, приїхав проситися у заньківчанську родину, і першою виставою, яку бачив тоді, далекого 1973 року, була "Сестри Річинські".

У тому зоряному ансамблі Катя Петрівна грала Катерину, старшу з п'яти дочок Річинських. Кожен з акторів-персонажів був такий достовірний, переконливий і цікавий, що здавалося все дивом мистецьким, а Катя Петрівна, "Хом'ячка", як її люб'язно потім називали між собою молоді актори, грала-проживала сценічне життя своєї героїні так, що захоплювала і дивувала багатством нюансів і акторських знахідок. Знаменита роль у легендарній виставі: егоцентрична, напориста, винахідлива і жадібно-послідовна, розумна і витончено-хитра у взаєминах зі своєю мамою, Безбородьком, Сулейманом та сестрами і ріднею,

вона не здавалася, навіть потерпівши фіаско у гонитві за грішми та багатством, була затято незламна і сильна.

Катерина Петрівна вміє бездоганно, навіть одним словом передати своє ставлення, скажімо, неприязнь до сценічного суперника! Я й досі пам'ятаю, як розкішно вона відчеканювала Безбородьку-Максимчукові: "Хам-м!"

І до Річинської, і після у п. Хом'як були прекрасні ролі, вона завжди була непідкупно правдивою і органічною, підтверджуючи властиву їй природність переживань, органіку такої майстерної гри, коли актриса воістину живе думками і почуттями своїх героїнь.

Траплялися в арсеналі творчого багажу актриси ролі, де їй особливо необхідно було проявити вміння уживатися в роль ще й винахідливо знайденою пластичною виразністю. Таких ролей було чимало, і в них вона була великою Катериною! Мені актриса завжди імпує конкретикою дієвості і цільністю натури чи у епізоді, чи у більших ролях, на сценічних підмостках, чи у побуті: бережлива, злегка закрита, але самодостатня, щоб проявитися творчою віддачею. Словом, Катерина! І вибрана та випробувана мистецтвом і життям як Шевченкова, як і моя рідна матінка, - Катерина Іванівна! Скромна і красива Гідність.

Одне залюбування, як виконувала Катерина Хом'як, - саме виконувала! - роль жидівки в "Гайдамаках". Яка цікава, колоритна і по-людськи зворушлива була ця маленька жіночка, що нечутно шурхотіла по сцені, ніби вибачалася, що довелося жити у жахливі часи і оберігати скарби людської гідності.

Той маленький, фрагментарний епізод був у виконанні актриси виразним і багатомовним, хоча, здається, звичного тексту не було ні слова! Лише вигук, декілька зойків, а чудовий прояв творчої людини і майстра, скромного, але гідного, був такий показовий і властивий лише її творчій манері!

Буваючи разом на так званих "творчих зустрічах" заньківчан у школах чи трудових колективах, я часто спостерігав і любувався талановито, яскраво і неповторно зіграною сценою "Побожна" з вистави "Моє слово" В. Стефаника. Семениха-побожна Каті Петрівни - це теж, либонь, одна з багатьох улюблених і коронних сугттю, як мовиться, ролей актриси.

Як вишукано й ефектно вона демонструвала своєму "зателепаному" Семенові накладання на себе хреста, як знаменито вмочала кулешу у сметану і як "допікала" його наукою бути гоноровим газдою, слухати її навчання і не встидати її перед церковним братством. Це треба було бачити, як ця маленька, симпатична жіночка випростовувалася, як "виростала" над лежачими Семенами, своїми партнерами (а доводилося пані Катерині грати ту роль то з В. Глухим, то з С. Максимчуком, то з Ю. Брилинським), і, що цікаво, з кожним вона по-іншому вела свій "повчальний" діалог.

Властиве Катерині Хом'як уміння передати повноту характеру персонажа проявляється у кожній, по суті, ролі: епізодичній чи головній, коли грає людину рафінованої інтелігентності чи селянку, у драмі чи комедії. Їй властиве вміння тонко збагнути жанр і стиль вистави, це все так помітно на сцені! У її акторських роботах прослідковується велика праця, внутрішня зосередженість і одержима віддача, яку вона проводить, виконуючи роль-людину у Собі. Як Ота, велика Катерина!

Працюючи з актрисою у виставі "Вічний раб" В.Шевчука над роллю Павучихи, господині химерного замку, де кожен, хто потрапляє до нього, стає або катом, або жертвою, я, вже як режисер, переконався не лише у великій працездатності актриси, не лише у її вмінні самостійно "відкривати" матеріал ролі, але й у здатності її творчо і тонко відчувати та існувати в рамках заданого стилю і жанру вистави, творити життя ролі й знаходити свою органіку, скажімо, у гротесковій притчі. Уже перебуваючи у поважному віці, вона у цій ролі Павучихи була і винахідливою творчо, і, як завжди, привабливою, і надзвичайно енергійною та по-молодечому завзятою. Продуктивна і цікава була ця співпраця. І хоча Катруся не грала прем'єру, - так кожен актор цього прагне(!), - актриса як гідний майстер була свідомо власним здобутком і успіхом у цій ролі.

Пам'ятною і надзвичайно колоритною була у неї ще й роль... квочки(!) у казці "Біда навчить" Лесі Українки - Б.Стельмаха! Я, розподіляючи ролі, був упевнений - Катя Петрівна не підведе ні в чому! Серед молодих виконавців буде і творчо дисциплінованою, і прикладом великої віддачі. Сподівання, як і в кожній ролі, актриса підтвердила з лишком! І це запам'ятовується. Я взагалі не пригадую у неї невдалих ролей, все завжди цікаво.

Уміння зосереджено працювати, підхоплювати творчі підказки режисерів і партнерів, розвивати їх, - це ще одна риса творчості Катерини Хом'як.

Я спостерігаю її привабливу зібраність і поза сценою, в побуті, коли вона буває навіть жорстко відпорною, сердитою, неначе оберігає справжні цінності, коли актриса не розмінюється на закулісні "витребеньки" чи дешеву гру на публіку, навіть перед своїми колегами, а вже на сцені, - воістину священнодіє і скромно та достойно творить "домашню" роботу над роллю. І дивує на сцені і глядачів, і колег, стверджуючи: є цінності нерозмінні! - це так пасує Отій нашій українці - Катерині!

Обраниця театральної Музи Катерина Хом'як на вітвар жертвності своїм життям склала чимало дорогих і безцінних втрат: смерті коханого чоловіка Романа та сина Володимира. Втрачала і, може, з болю творила диво-гру?!

Вперше на гостинну "каву" забрели ми до Каті Петрівни з світлої пам'яті Богданом Кохом, от іще великий дивотворець! То вже було далеко по втраті Катериною свого красеня-чоловіка, яким захоплювались навіть заньківчанки. Наш незабутній "Бодюля" добродушно почав піджартовувати: "Катю! Та знайди собі кого-небудь. Тільки й знаєш - театр і хата, та й ті в одному приміщенні!

Тільки помани, - багато знайдеться охочих! Йди на лови мужа, як ми співаємо у "Дамах та гусарах". А вона, обраниця-однолюбка, приймаючи жартівливий тон, обережно відповідала: "Такого іншого Романа, все одно не знайти". І все життя вона бережливо охороняє скарби і пам'ять своєї нерозмінної любові.

А граючи матерів, скажімо, матір Лукаша у "Лісовій пісні" чи Зав'ялової у "Кафедри" В.Врублевської у постановках А.Бабенко (теж великої Обраниці і Трудівниці), Катя Петрівна свою материнську любов до сина і внуків дивом талану обернала, втілювала у переконливу, талановиту і багату палітру сценічної творчості. А її жіноча любов є і справжньою, і відданою, і зболено-хвилюючою та прекрасною, як і творчість скромного майстра сцени, заслуженої артистки України Каті Петрівни Хом'як - Обраниці театру з великим ім'ям Катерина.

Самобутній талант

Юліан Турчин,

зав. трупною Національного театру ім. М.Заньковецької, заслужений працівник культури України

Щоб повніше змалювати в короткій розповіді самобутній талант заслуженої артистки України Катерини Хом'як, вдамося до зустрічей з нею ще з молодих років нашої праці в театрі ім. М.Заньковецької. Саме так. Катерину Петрівну - Катрусю - знаю ще з 1954 року, коли вона переступила заньківчанський поріг. На моїх очах зростав і сформувався її талант митця, даний від Бога та помножений на велику, вперту творчу працю. Щоб досягнути досконалості у своїх численних сценічних образах, актрисі необхідно було пройти складний шлях наполегливої роботи. І на цьому шляху до визнання всі ролі дані з наказів режисером-постановником, чи епізод, чи то звичайна роль, чи головна, актриса виконувала їх, зживалася з ними, закохувалася в них, в їх характери. Девізом у творчій праці з режисером було - добитися гранично кращого результату, професійної досконалості. При тому в неї не було "добрих дядів" чи "меценатів-покровителів". Вона сама по собі.

Будучи помічником режисера, мені доводилося певний час спостерігати з-за куліс, як актриса грає на сцені, як вона працює з режисером-постановником, як шукає вигідну виразну мізансцену в поєднанні з внутрішнім станом, ходою даного характеру, погляду, повороту, всіх ритмів життя характеру, імпрровізації в слові й дії - це далеко не всі секрети і засоби акторської технології актриси.

В роботі з режисером вона завжди творчо єдина. До того ж актриса Хом'як вміє чітко фіксувати все надбане в характері, в сценічному образі.

В біографічному репертуарі - численні створені актрисою Хом'як сценічні образи - різноманітні за характером і жанром. А їх немало, понад 130 ролей, за

даними режуправління. Тут є чимало з світового репертуару українського класичного та сучасної п'єси. Деякі з них: Леонора - "З коханням не жартують" Кальдерона; Регана - "Король Лір" В.Шекспіра; Поліна Андріївна - "Чайка" А.Чехова; Фіма - "Діти сонця" М.Горького; Розарія - "Філумена Мартуруано" Едуардо де Феліппо; Євгенія - "Танго" Мрожека; Мариля - "Розорене гніздо" Я.Купала; Катя - "В добрий час" Розова; Сусідка - "Декамерон" Боккаччо; Анеля - "Дами і гусари" О.Фредро; Шинкарка - "Гайдамаки" Т.Шевченка; Настя - "Украдене щастя" І.Франка; Маріквіта - "Камінний господар" Лесі Українки; Мати - "Лісова пісня" Лесі Українки; Марина - "Гріх і покаєння" І.Карпенка-Карого; Райська - "Житейське море" І.Карпенка-Карого; Ганна - "Безталанна" І.Карпенка-Карого; Аннушка - "Не судилось" М.Старицького; Пульхерія - "Брехня" В.Винниченка; Тарасівна - "Народний Малахій" М.Куліша; Норма Фансі - "Під золотим орлом" Я.Галана; Марія Шапіга - "Дівчата нашої країни" І.Микитенка; Мотя - "Якщо ти любиш" М.Зарудного; Наташа - "Веселка" М.Зарудного; Палажка - "В степах України" О.Корнійчука; Горпина Захарівна - "Марія Заньковецька" І.Рябокляча.

У сценічній грі заньківчанки найбільш досконалі і яскраві - характерні ролі. Актриса Хом'як на них має численні відгуки рецензентів, преси та шанувальників її мистецького хисту. "Наша Катруся" - так її називав Богдан Антків, співавтор п'єси "Сестри Річинські" І.Вільде, в якій роль Катерини грала актриса К.Хом'як. Він шанував Катрусю, її природний талант та часто був партнером у виставах театру.

Артистка Хом'як в ролі Катерини перевищила всі сподівання режисера вистави Олексія Ріпка. Правда, соковита натура, Катерина Річинська вкрай егоїстична, жадібна до грошей і влади. Інтригантка Катерина під час власного весілля винесла для себе все з батьківського дому та втекла. В неї не існує ніяких моральних норм, родинних почуттів. Катерину грає Хом'як в дуєті з Безбородьком (арт. С.Максимчук) - лаконічно правдиво, без фальші, гранично-досконало.

І знову за куліси. Я черговий раз спостерігав новий успіх актриси в ролі Побожної - Семенихи в постановці режисера Сергія Данченка "Моє слово" за В.Стефаніком.

Дві постаті - жінка (К.Хом'як) та чоловік (С.Максимчук). Приковує мій погляд Семениха. "Зиркає" вона то на чоловіка, то зводить очі вгору на стелю. Внутрішній стан і мова - скорботні. Злість та неспокій душить її. Очі дещо опущені. Вся увага Семенихи направлена на "непутьового" чоловіка. Все не так; і їсть він не так, і мова його не така, і поведінка в церкві не така. Все не так!!! Все дратує.

Актриса в ролі Семенихи смакує характер своєї мови, її злість переростає в притуплений крик, що змушує чоловіка до бійки. В цій ролі актриса всіма сценічними барвами таланту, мовою В.Стефаніка засвідчує своє довершене мистецтво майстра.

І ще одна незабутня роль, роль бездоганного таланту артистки. Це Текля з вистави "Доки сонце зійде, роса очі виїсть" у постановці Віктора Івченка. Вистава мала великий успіх, увійшла в золотий фонд театру.

Катерина Хом'як добилася визнання створеного сценічного образу Теклі вже другого покоління учасників вистави.

В надвечір'ї біля млина виходять з піснею пари дівчата, попереду Текля - дівка "в роках". Незвичайна хода, самовпевнений, недобрый погляд уже наводить на те, що від неї можна чекати чогось підступного, злого.

Зовсім інших барв надає актриса Теклі в поведінці з Гордієм, який "вхопив міської культури". В спілкуванні Теклі з Гордієм, в її помислах жевріє думка "заарканити" собі жениха. Вона вдається до хитрощів, підкреслено уважна, підтакує розповідям Гордія, оббріхує дівчат "своїх суперниць", в тому числі Оксану. Дуже вдала комедійна сцена з "монпансьє". Справжню жорстокість виявляє внутрішнім станом і поглядом в сцені побиття парубками Оксани. Це вона їх підбурила. Ролі Гордія грали В.Аркушенко, а згодом - В.Глухий.

Яскравим, різностороннім виявом творчого таланту у драматично-комедійному жанрі в поєднанні зі співом є Анеля з вистави "Дами і гусари" О.Фредро. Польський драматург, здавалося, створив роль Анелі саме для Катерини Хом'як.

Анеля у виконанні артистки - підстаркувата панна, яка задумала закохати в себе Ротмістра, старого переконаного холостяка (артисти Б.Ступка, а згодом Б.Кох). Анеля вдається до всіляких хитрощів - яким гусаром могла би бути вона! Її грайливий тон, погляд і навіть рухи міняються. Нам і Ротмістру здається, що ніби чути "запах люльки" гусара, запах "коней". Тут Ротмістр в захопленні подає сідло на крісло, ніби на коня. Актриса вдало імітує наїзницю з піснею на устах "і тільки в кавалерії хотіла б я служити". Ротмістр вступає в дует і закохано вигукує: "Виняткова кобіта". Кожен раз цю сцену зал супроводжує тривалими оплесками.

З цінних якостей артистки в цих названих характерних ролях - це тонке почуття міри та життєвої правди. Мені як завідувачу трупом театру часто доводилось включати окремі сцени - уривки з цих вистав в програми концертів та в творчі зустрічі. Уривки за участю актриси Хом'як глядач приймав тепло, нагороджуючи її гру тривалими оплесками.

Приємно згадати гастрольні подорожі заньківчан. На всіх вечірках колективу, сімейних вечорах відпочинку Катерина завжди в колі своїх друзів-партнерів по сценічній грі. Тут добрі спогади про смішні ситуації на сцені, тут і курйозні випадки, непередбачені моменти. Актори про них часто розповідають після вистави. А далі сідають в автобус, їдуть... Дехто починає засинати. І враз Катруся приємним голосом заспіває: "Ой чиє то жито, чий перекося..." І пішло. Пісня збагачується голосами. Співи, веселість, сміх... аж додому, до готелю.

Вродливій актрисі - Катерині Хом'як дуже легко вдавався перехід від молодих героїнь до літніх, як і благородних, так і сварливих матерів, в характерних і жанрових різного плану жінок. Як завжди, в актриси вони вдалі і створені на високому професіональному рівні.

І тепер такі ролі, як метушлива Шинкарка ("Гайдамаки"), сварлива Ганна ("Безталанна"), пані Катруся ("Тріумфальна жінка"), кумедна Ануш ("Ханума"), смішна Тітка Івони ("Івона, принцеса Бургундська"), турботлива Марина ("Дядя Ваня") та інші.

Така вона є, наша шановна Катерина Петрівна Хом'як, наша актриса-заньківчанка, наша Катруся. І надалі нехай її поетичне, чи комедійне, чи драматичне слово разом з прекрасним співом продовжує жити на нашій заньківчанській сцені. Нехай її мелодійний голос лунає на ниві українського драматичного театру.

Широта акторської палітри

Євген Бондаренко,

екс-головний режисер Львівської студії телебачення

Бувають актори і актриси театру на яких режисери кіно і телебачення займають чергу, тому що вихопити їх з обійм Мельпомени було надзвичайно важко. Вони постійно були зайняті і грали у всіх режисерів театру, ніколи не випадали з репертуару, постійно були зайняті в репетиціях, концертах, зустрічах, зйомках...

Саме до такої категорії "невловимих" і відносились Заслужена актриса України, актриса Львівського Національного театру імені Марії Заньковецької Катерина Хом'як.

Що приваблювало в ній режисуру ?

Надзвичайна особистість, природність, прекрасне володіння формою, широта акторської палітри.

Ви запитаете яка вона?

У всі часи вона була і є надзвичайно виразною і красивою! Красива зовні, красива внутрішньо. Невеличка на зріст золотоволоска, з величезними розумними і добрими очима, білим ніжним тілом і з несподіваним, дивним глибоким голосом, який починав зароджуватися десь там далеко біля серця і летів завжди нам назустріч своїм ніжним: "Шановні, я Вас вітаю". Все в ній в дивовижній гармонії. І кого б не грала актриса, в кожній роботі особливий відбір пластики, ходи, гриму, костюму... А коли заговорить - перед вами особливий образ, який запам'ятовується на все життя, створений заслуженою актрисою України Катериною Хом'як. Режисура Львівської студії телебачення

завжди чекала на щасливу можливість творчо зустрітися і плідно попрацювати з нею... Незважаючи на постійну зайнятість в театрі, вона знаходила час, ніколи не відмовлялась і була зайнята у багатьох передачах, її пам'ятають ведучою на вечорницях, у телевіставах, у багатьох телевізійних фільмах... Навіть невеличкий епізод інколи запам'ятовувався на довгі часи, але ніколи не випадав з ансамблю загального рішення...

Ось невеликий епізод з відеофільму "День Отця Сойки", де вона грає стару Сойчиху. Традиційний діалог у розмові "білої челяді" з чоловіками Сойками...

- Як думаєш, Михайле? Чи домелять пшеницю?..
- Так, мамо.
- Мак треба би пересипати і винести на стріх...
- Так, мамо.
- А ті два замоклі мішки до сушарні...
- Так, мамо.
- Так...
- Так...
- Так...

Таких "Так, мамо" десь на хвилин п'ять, сім.

Увесь епізод знімається на крупному плані. Нема чим закритися, нема за кого заховатися. Тільки нутро і очі, голос... У кадрі трохи нахилене набік обличчя, інколи проплине тремтяча рука, яка міцно тримає зв'язку ключів і поправляє увесь час чорну хустку... З її зміїних тонких уст - звуковий струмок, який може перетворитися і в щось більше... Вимогливе, хижацьке...

І очі, в них якась вирахованість, жадність, жадність активна, ненаситна...

Вся вона перед нами - чіпка і рухлива з природи, сухувата на перший погляд в почуваннях... Забути цей епізод неможливо. І таких епізодів, сцен, ролей, без котрих не може існувати художній твір у творчому доробку заслуженої артистки України Катерини Хом'як за багаторічну творчу діяльність - десятки, сотні і всі вони різні, цікаві і неповторні...

...Недавно, якимось ранковим днем я зустрів Катерину Хом'як, і ще навіть не встиг гарно привітатися, як почув: "Женічка, вибач спішу, до театру, на репетицію, маю блискучий епізод в новій виставі..." І щезла за дверима прохідної театру... Я знав, що вона нікуди не запізнюється і не поспішає. Просто зараз, коли ще досить далеко до початку репетиції, вона зайде в напівпустий театр, свою гримерну кімнату, сяде перед дзеркалом і стане вдивлятися в своє обличчя, в прожиті роки, зіграні ролі, почне відкидати звичайне і потихеньку піде на зближення з новим персонажем, почнеться своя особиста розвідка "знайомство", нарешті, "народження"... Яким буде її новий персонаж ніхто не знає, але що він буде творчо цікавим - нема ніякого сумніву, адже автором персонажу буде

улюблена нами актриса, львів'янка, засл. арт. України, актриса Національного театру ім. М.Заньковецької п. Катерина Хом'як.

Катерина Хом'як - Катруся! Катя! Катька!

Мирон Кипріян,

головний художник театру ім. М. Заньковецької, заслужений діяч мистецтв України, народний художник України, лауреат національної премії України ім. Т. Шевченка, лауреат міжнародної премії ім. В. Клеха - Нью-Йорк

Згадую нашу першу сценічну зустріч у виставі "Дівчата нашої країни" І. Микитенка у 1958 р., і на ціле життя залишилася в пам'яті її щира і безпосередня усмішка, і "Дами і гусари" і уже стає тобі весело і мило.

Дорога, талановита Катерина Хом'як! Катруся! Катя! Катька! Стільки енергії і оптимізму, внутрішньої любові і верви до життя. Вічне джерело безпосередності і щирості. Вона велика артистка на сцені і ніколи не є нею в житті, а проста і доступна, весела і мила. Тут фальші немає. Це та мила і дорогоцінна якість притаманна справді великим людям з сильною волею, правдивим мистецьким поняттям, прозорим розумом, тонким, не надуманим органічним, здоровим гумором і крем'яним (сильним) талантом.

Науково-публіцистичне видання

Володимир Вільнянський*

Катя Хом'як: в театрі і житті

Редакція авторська

Комп'ютерний набір і верстка Юлія Думка
Коректор Камелія Саливон
Технічний редактор Євген Кістьянц

Підп. до друку 20.12.2002. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк трафаретний. Ум. друк. арк. 5,35. Обл. вид. арк. 2,30. Тираж 300 прим. Зам. 512.

Видавниче підприємство "Східний видавничий дім"

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготників і розповсюджувачів видавничої продукції
№ ДК 698 від 30.11.2001

83086, м. Донецьк, вул. Артема, 45
тел./факс: (062) 338-06-97, 337-04-80;
e-mail: svdm@skif.net

Надруковано ТОВ "СВД "Меркурій"
83086, м. Донецьк, вул. Артема, 45

* псевдонім Володимира Стефановича Білецького, професора, доктора наук, директора "Українського культурологічного центру", дійсного члена НТШ.